

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Folks oppfatninger rundt jordbrukslandskapet

Om mulig bruk av data fra Norsk Monitor i 3Q-overvåkingsprogrammet

NIBIO RAPPORT | VOL. 10 | NR. 23 | 2024

Ulrike Bayr, Sebastian Eiter
Divisjon for kart og statistikk, Avdeling for landskapsovervåking

TITTEL/TITLE

Folks oppfatninger rundt jordbrukslandskapet: Om mulig bruk av data fra Norsk Monitor i 3Q-overvåkingsprogrammet / People's perception related to the agricultural landscape: About the potential use of data from a Norwegian national survey in the 3Q monitoring programme

FORFATTERE/AUTHORS

Ulrike Bayr, Sebastian Eiter

DATO/DATE: 19.02.2024	RAPPORTNR. / REPORT NO.: 10/23/2024	TILGJENGELIGHET/ACCESSIBILITY: Åpen/Open	PROSJEKTNR. / PROJECT NO.: 11104	SAKSNR. / ARCHIVE NO.: 18/01343
ISBN: 978-82-17-03469-8	ISSN: 2464-1162	ANTALL SIDER / NO. OF PAGES: 52	ANTALL VEDLEGG / NO. OF ATTACHMENTS: 0	

STIKKORD/KEYWORDS:

3Q, Den europeiske landskapskonvensjonen, jordbrukslandskap, landskapsovervåking, oppfatning, spørreundersøkelse / 3Q, agricultural landscape, European Landscape Convention, landscape monitoring, perception, questionnaire survey

FAGOMRÅDE / SUBJECT AREA:

Geografi/
Geography

SAMMENDRAG/SUMMARY:

3Q-programmet har overvåket kontinuitet og endringer i arealbruk, kulturminner, biologisk mangfold og tilgjengelighet i jordbrukets kulturlandskap siden 1998. Siden 2019 har NIBIO abonnert på Norsk Monitor (NM), en omfattende, sosiokulturell studie av det norske samfunnet som blir gjennomført annethvert år. Vi presenterer første resultater fra to NIBIO-spesifikke NM-spørsmål om folks oppfatning av henholdsvis jordbrukslandskapet i sin bostedskommune og jordbrukslandskapets funksjoner, og fra et tredje spørsmål om landskapsrelaterte miljøproblemer. Siden den europeiske landskapskonvensjonen inkluderer folks oppfatning i sin omforente definisjon av landskapsbegrepet, foreslår vi å integrere NM-resultater i 3Q-landskapsovervåkingen fremover, og koble resultatene til andre data fra programmet.

The 3Q program has monitored continuity and changes in land use, cultural heritage, biodiversity and accessibility in the agricultural landscape since 1998. Since 2019, NIBIO has subscribed to Norsk Monitor (NM), a comprehensive, socio-cultural study of Norwegian society that is carried out every two years. This report presents initial results from two NIBIO-specific NM questions about people's perception of, respectively, the agricultural landscape in one's municipality of residence and the agricultural landscape's functions nationally, and from a third question about landscape-related environmental problems. Since the European Landscape Convention includes people's perception in its widely agreed definition of landscape, we propose to integrate NM results into future 3Q landscape monitoring and to link the results to other data from the programme.

LAND/COUNTRY:

Norge/Norway

GODKJENT/APPROVED

Hildegunn Norheim

PROSJEKTLEDER / PROJECT LEADER

Svein Olav Krøgli

NAVN/NAME

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Den europeiske landskapskonvensjonen har siden år 2000 definert landskap som «et område slik folk oppfatter det». Norge var blant de første landene som sluttet seg til konvensjonen i 2001. I en oppdragsrapport for daværende Kommunal- og moderniseringsdepartementet (nå: Kommunal- og distriktsdepartementet) har NIBIO dokumentert at konvensjonens forståelse av landskapsbegrepet har blitt godt etablert i de norske fagmiljøene for landskapskartlegging og -analyse (Eiter et al. 2020).

I landskapskonvensjonens ånd har man i Sveits allerede for noen år siden utvidet sitt nasjonale landskapsovervåkingsprogram med en egen spørreundersøkelse om folks oppfatninger. Vårt norske overvåkingsprogram for jordbrukslandskapet 3Q har så langt primært tatt hensyn til vitenskapelig dokumenterte synspunkter på landskapet.

Siden 2019 har NIBIO vært abonnent på IPSOS sin nasjonalt representativ spørreundersøkelse Norsk Monitor. Innenfor rammen av den strategiske instituttsatsingen METEOR har vi hatt muligheten til å utforme spørsmål og analysere data fra Norsk Monitor med relevans for jordbrukslandskapet, og belyst synergier og en eventuell integrering i 3Q-programmet. Denne rapporten er resultatet av dette arbeidet. Et spesielt takk for godt samarbeid retter vi til kollega Marcel Hunziker fra det sveitsiske landskapsforskningsinstituttet WSL og til John Spilling, vår kontaktperson og rådgiver i IPSOS MMI.

Ås, 19.02.24

Forfatterne

Innhold

1	Innledning.....	5
1.1	3Q – overvåking av jordbrukets kulturlandskap i Norge	5
1.2	Folks oppfatning som del av landskapsovervåking.....	5
1.2.1	Landskap: et område slik folk oppfatter det	5
1.2.2	LABES – et foregangsprogram.....	5
1.3	Norsk Monitor	6
1.3.1	Karakter, innhold og utvalg.....	6
1.3.2	Relevante spørsmål for overvåking av jordbrukslandskapet	6
2	Metode	7
2.1	Gruppering av data	7
2.2	Signifikanstest.....	8
3	Resultater	9
3.1	Opplevelsen av jordbrukslandskapet i bostedskommunen.....	9
3.1.1	Pent	10
3.1.2	Variert	12
3.1.3	Rikt på blomster	14
3.1.4	Godt egnet til rekreasjon	16
3.1.5	Preget av gjengroing	18
3.1.6	Under utbyggingspress.....	20
3.1.7	I en tilstand jeg er tilfreds med	22
3.2	Vurdering av det norske jordbrukslandskapets betydning for ulike funksjoner	25
3.2.1	Matproduksjon.....	26
3.2.2	Rekreasjon.....	28
3.2.3	Mangfold av plante- og dyreliv	30
3.2.4	Ivaretagelse av kulturminner	32
3.2.5	Reiseliv	34
3.2.6	Nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet	36
3.3	Bekymring for landskapsrelaterte miljøproblemer	38
3.3.1	Nedbygging av dyrket mark	39
3.3.2	Utbygging av vassdrag og fjellstrøk.....	40
3.3.3	Gjengroing av kulturlandskapet	41
3.3.4	Dyre- og plantearter dør ut.....	42
3.3.5	Tap av kulturminner	43
3.3.6	Drivhuseffekt og klimaendring.....	44
3.4	Jordbrukslandskapets egenskaper, funksjoner og miljøbekymringer i sammenheng.....	45
3.4.1	Hele befolkningen	45
3.4.2	Gruppeforskjeller	46
3.4.3	Endringer over tid i lys av hendelser i samfunnet.....	47
4	Oppsummering	49
	Litteraturreferanser.....	51

1 Innledning

1.1 3Q – overvåking av jordbrukets kulturlandskap i Norge

I 1998 ble det satt i gang et program for å systematisk dokumentere tilstand og endring i det norske jordbrukslandskapet over tid: Tilstandsovervåking og REsultatkontroll i jordbrukets KULturlandskap – forkortet til akronymet 3Q (<https://nibio.no/tema/landskap/systematisk-overvaking-av-jordbrukslandskap/3q>). Overvåkingen er basert på kartlegging av et representativt utvalg av ca. 1000 flater à 1x1 km, fordelt over hele landet. Kartene analyseres og resultatene fra utvalget brukes til å beregne indikatorer for jordbrukslandskapet både nasjonalt og inndelt i større enheter som fylker eller jordbruksregioner (Puschmann m.fl. 1999, 2004).

De fleste 3Q-indikatorene er knyttet til arealstruktur og fysiske landskapselementer. Arealstruktur beskriver landskapets innhold i form av arealtyper. De fysiske landskapselementene er linjer og punktobjekter, og den romlige fordelingen av disse. Eksempler på indikatorer er jordstykkestorelse, arealtyper innenfor 10 meter fra vannkanter, trekker og alléer, og antall åkerholmer. Kulturminner og kulturmiljøer overvåkes først og fremst gjennom å se på tilstand og endring i arealstruktur på og rundt kjente forekomster. Biologisk mangfold overvåkes også gjennom kobling til arealstruktur, ved å se på mengde, fordeling og mangfold av ulike typer leveområder. I tillegg gjennomføres feltregistreringer av fugler, karplanter, humler og dagsommerfugler på et utvalg av overvåkingsflatene.

3Q-programmet gir et kunnskapsgrunnlag til bruk i de årlige landbruksforhandlingene, og i utforming, iverksetting og oppfølging av nasjonal landbrukspolitik med tilhørende virkemiddelapparat, samt rapportering til den nasjonale bærekraftindikatorportalen og til internasjonale organisasjoner som OECD. Indikatorne har dessuten relevans for distriktspolitikk, arealforvaltning og fysisk planlegging. Indikatorne er godt egnet for videre forskning omkring utvikling av arealtilstand og arealbruk, biologisk mangfold, kulturminner og ferdsel.

1.2 Folks oppfatning som del av landskapsovervåking

1.2.1 Landskap: et område slik folk oppfatter det

I oktober 2001 godkjente Norge som første land Den europeiske landskapskonvensjonen som Europarådet hadde vedtatt ett år tidligere. Etter at ti land hadde sluttet seg til konvensjonen trådte den formelt i kraft den 1. mars 2004. Konvensjonens definisjon av landskapsbegrepet skiller seg fra tidligere landskapsforståelser gjennom et eksplisitt fokus på 'hverdagslandskap' og at landskap er 'et område slik folk oppfatter det'. Dette innebærer en vektlegging av folks subjektive oppfatninger og opplevelser.

Både 3Q og andre overvåkingsprogrammer i Norge og internasjonalt gir først og fremst uttrykk for hva fagpersoner anser som viktige elementer i landskapet basert på et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag. Programmene har dermed blitt utfordret til å modernisere seg i retning av den nye, mer omfattende landskapsdefinisjonen, med vektlegging av hele befolkningens hverdagslandskap og hvordan de oppfatter det.

1.2.2 LABES – et foregangsprogram

Det sveitsiske forskningsinstituttet WSL har ansvaret for det nasjonale programmet for landskapsovervåking LABES, på vegne av deres føderale miljødirektoratet BAFU. Siden 2011 har en representativ studie om folks oppfatninger av landskapet vært en del av programmet, som for øvrig fikk en betydelig modernisering i 2018–2020 (Wartmann et al. 2021).

1.3 Norsk Monitor

1.3.1 Karakter, innhold og utvalg

Norsk Monitor (NM) er en omfattende, sosiokulturell studie av det norske samfunnet som har blitt gjennomført annethvert år siden 1985 og som dekker følgende temaer: Grunnleggende verdier og holdninger, Egen tilværelse og relasjoner, Jobb og privatøkonomi, Arbeidsliv, næringsliv og organisasjonsvirksomhet, Samfunnet og samfunnsutviklingen, Bærekraft, klima og miljø, Politikk og samfunnsspørsmål og enkelte politiske saker, Tiltro til institusjoner, firmaer, selskaper, Transport, reise, ferie, Mat og drikke, Hus og hjem, Helse, idrett og trening, Fritidsinteresser, underholdning og kultur, frivillighet, shopping, Informasjon og medier (<https://www.ipsos.com/nb-no/samfunnsundersokelsen-ipsos-norsk-monitor>; 14.12.2022).

Nesten 3 800 respondenter svarer på ca. 3 000 ulike spørsmål hver gang. Til sammen inneholder databasen ca. 67 500 intervjuer fra tidsrommet 1985 – 2022. Utvalget er landsrepresentativt for befolkningen over 15 år. For våre analyser har vi gruppert respondentene etter kjønn, alder, bosted og bransje (Tabell 1). Kommunenumrene ble brukt for å dele respondentene inn etter landsdelen de bor i.

Tabell 1: Antall respondenter i undersøkelsen og prosentvis fordeling mellom ulike grupper.

Variabel	Grupper	Respondenter 2019 (n = 3 710)		Respondenter 2021 (n = 3 537)	
		Antall	%	Antall	%
Kjønn	Kvinner	1 864	50,2	1 786	50,5
	Menn	1 846	49,8	1 751	49,5
Alder	15-24	740	19,9	551	15,6
	25-39	766	20,6	791	22,4
	40-59	1 279	34,5	1 120	31,7
	60-99	925	24,9	1 075	30,4
Bosted	Østlandet	2 017	54,4	1 769	50,0
	Sørlandet	431	11,6	510	14,4
	Vestlandet	612	16,5	619	17,6
	Trøndelag	350	9,4	348	9,8
	Nord-Norge	300	8,1	291	8,2
Bransje	Jordbruk/skogbruk	116	3,1	104	2,9
	Andre	3 594	96,9	3 433	97,1

1.3.2 Relevante spørsmål for overvåking av jordbrukslandskapet

Fra 2019 har NIBIO abonnert på NM. I tillegg til tilgang til databasen, innebar dette muligheten til å tilføye noen egenformulerte spørsmål i undersøkelsen. I samråd med WSL ble det lagt til to spørsmål om henholdsvis opplevelsen av jordbrukslandskapet i bostedskommunen og vurderingen av jordbrukslandskapets betydning for ulike funksjoner, som også skulle gi grunnlag for internasjonal sammenlikning. I tillegg til disse to nye spørsmålene var det særlig ett eksisterende spørsmål om bekymring for miljøproblemer hvor vi anså ca. halvpartene av svarpunktene som relevante for overvåking av jordbrukslandskapet. De tre NM-spørsmålene denne rapporten omhandler er følgende:

1. Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor? (siden 2019)
2. Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...? (siden 2019)
3. Hvor bekymret er du for følgende miljøproblemer? (siden 2003)

2 Metode

Basert på svarene fra NM-undersøkelsene i årene 2019 og 2021 har vi for de to første spørsmålene, om beskrivelsen av jordbrukslandskapet i bostedskommunen og det norske jordbrukslandskapets betydning for ulike funksjoner, undersøkt om det foreligger statistisk signifikante sammenhenger mellom svarene som er gitt og de fire variablene kjønn, alder, bosted og bransje (jf. kap.). For det tredje spørsmålet om miljøproblemer med relevans for jordbrukslandskapet har vi i denne forstudien analysert svarene kun for variabelen alder.

2.1 Gruppering av data

Grupperingene for variablene kjønn og alder følger den samme inndelingen som i NM (Tabell 2). For variabelen bransje sammenlignes respondenter sysselsatt i jord- eller skogbruk med respondenter sysselsatt i øvrige bransjer (slått sammen til 'Andre'). For variabelen 'bosted' ble respondenter delt inn etter landsdel basert på kommunenummer.

Tabell 2: Variabler som brukes i analysen, gruppeinndeling og testmetode for statistisk signifikans.

Variabel	Grupper	Signifikanstest
Kjønn	Kvinne	Mann-Whitney U
	Mann	
Alder	15-24	Kruskal-Wallis
	25-39	
	40-59	
	60-99	
Bosted	Østlandet	Kruskal-Wallis
	Sørlandet	
	Vestlandet	
	Trøndelag	
	Nord-Norge	
Bransje	Jordbruk og skogbruk	Mann-Whitney U
	Andre	

For hver variabel har vi beregnet gjennomsnittsverdier per gruppe. Disse beregningene er basert på en oversettelse av de fire svaralternativene til tallverdier (Tabell 3). Høye gjennomsnittsverdier tilsvarer dermed, avhengig av spørsmålet, enten en større grad av tilslutning, en høyere vurdering av viktigheten og en høyere grad av bekymring.

Tabell 3: Tallverdier for gjennomsnittsberegning og tilhørende svaralternativer for de tre spørsmålene.

Tallverdi	Spørsmål 1*: Tilslutning til karakteristikk av jordbrukslandskapet i bostedskommunen	Spørsmål 2*: Viktigheten av det norske jordbrukslandskapet for ulike funksjoner	Spørsmål 3: Bekymring for miljøproblemer relatert til jordbrukslandskapet
4	Stemmer helt	Meget viktig	Meget bekymret
3	Stemmer nokså godt	Ganske viktig	Ganske bekymret
2	Stemmer nokså dårlig	Lite viktig	Litt bekymret
1	Stemmer ikke i det hele tatt	Ikke viktig	Ikke bekymret

*Spørsmål 1 og 2 har et femte svaralternativ, henholdsvis «Umulig å svare» og «Ingen mening». Prosentene til disse alternativene blir presentert, men svarene har ikke blitt tatt med i gjennomsnittsberegningene og statistiske analyser.

2.2 Signifikanstest

To ulike statistiske tester ble brukt for å finne ut om det foreligger signifikante forskjeller mellom svarene fra ulike grupper (Tabell 2). Beregningene ble gjort i R versjon 4.3.1.

For variablene kjønn og bransje brukte vi *Mann-Whitney U*-testen. *Mann-Whitney U* (også kjent som *Wilcoxon rank-sum*) brukes for å sammenligne to grupper. Testen er en ikke-parametrisk test, dvs. at den kan anvendes på data som ikke er normalfordelte.

Kruskal-Wallis er en annen ikke-parametrisk test som anvendes ved flere enn to grupper. Vi har brukt denne testen for å undersøke om det foreligger sammenhenger mellom svarene og variablene alder og bosted.

P-verdien har blitt brukt med et signifikansnivå på $\alpha = 0,05$, det vil si at forskjeller med 95 % sannsynlighet ikke er tilfeldige.

Signifikansnivået oppgis i tre klasser:

- $p < 0,001$ *** sterkt signifikant
- $p < 0,01$ ** middels signifikant
- $p < 0,05$ * svakt signifikant

Signifikansen for forskjellene mellom aldersgruppene under spørsmål 3 har ikke blitt testet i denne forstudien.

Generelt er det viktig å huske at signifikans ikke sier noe om hvor viktig eller betydningsfull et resultat er. Selv om forskjellene i noen av resultatene ikke er signifikante, så er det fortsatt mulig at det er reelle forskjeller mellom gruppene – disse er bare ikke store nok til at den statistiske testen kan fastslå det med tilstrekkelig sikkerhet. Samtidig kan tilsynelatende signifikante sammenhenger fortsatt være utslag av tilfeldighet, men sannsynligheten for dette er liten.

3 Resultater

Vi presenterer resultater for tre spørsmål. Svar på spørsmål en og to foreligger så langt kun for to tidspunkter, årene 2019 og 2021. Svar på spørsmål tre har blitt registrert ti ganger, annethvert år fra 2003 til 2021. På grunn av lengdeforskjellene i tidsseriene har vi valgt ulike grafiske framstillinger for resultatene.

For spørsmål en og to er det kun små endringer mellom svarene i 2019 og 2021. Resultatene fra de statistiske analysene av sammenhengene mellom svar og variabler vises derfor kun for de nyeste dataene fra 2021.

Gruppeforskjeller for alle fire variabler (kjønn, alder, bosted, bransje) ble analysert for spørsmål en og to, mens for spørsmål tre ble kun aldersgruppe brukt som variable.

3.1 Opplevelsen av jordbrukslandskapet i bostedskommunen

Vi har analysert respondentenes opplevelse angående sju egenskaper av jordbrukslandskapet i sine bostedskommuner (Norsk Monitor Q137-2021). Gjennomsnittlig tilslutning er størst om at jordbrukslandskapet er pent og minst om at landskapet er preget av gjengroing (Figur 1).

Figur 1: Gjennomsnittlig tilslutning til utsagn under spørsmålet «Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?» i 2021: 4 = Stemmer helt, 3 = Stemmer nokså godt, 2 = Stemmer nokså dårlig, 1 = Stemmer ikke i det hele tatt.

3.1.1 Pent

Det store flertallet på 81,7 % av de spurte opplever jordbrukslandskapet i hjemkommunen sin som pent i 2021 (Figur 3). Kun 10,5 % er uenige i det. Gjennomsnittlig tilslutning til utsagnet ligger på 3,22.

Vi finner sterkt signifikante forskjeller mellom gruppene for alle fire variablene:

- Kvinner vurderer landskapet noe penere enn menn (forskjell på 0,11).
- Personer fra 40 år oppover vurderer landskapets skjønnhet noe høyere enn yngre personer (størst forskjell mellom grupper på 0,17).
- Respondenter fra Trøndelag vurderer jordbrukslandskapet i hjemkommunen sin noe penere enn personer bosatt i de øvrige landsdelene, og respondenter fra Nord-Norge vurderer jordbrukslandskapet noe mindre pent enn personer bosatt i de øvrige regionene. Forskjellen mellom 'ytterpunktene' Trøndelag og Nord-Norge er på 0,23.
- Sysselsatte i jord- eller skogbruk vurderer også jordbrukets kulturlandskap penere enn befolkningen ellers. Med 0,33 utgjør dette den største registrerte forskjellen mellom grupper innenfor en variabel.

I 2019 var litt flere respondenter enige med utsagnet (82,1 %) og litt færre var uenige (9,7 %). Gjennomsnittlig tilslutning til utsagnet var dermed på 3,24 og har hatt en svak nedgang siden.

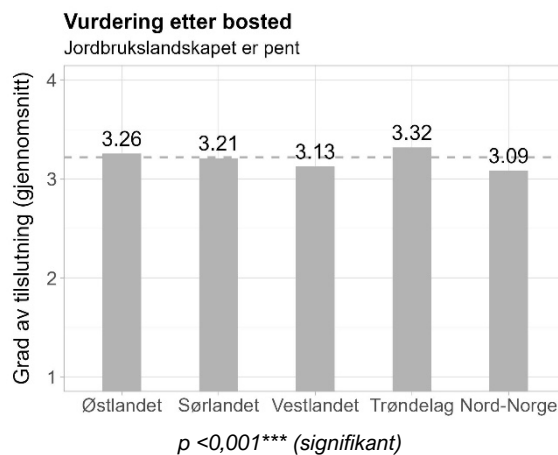
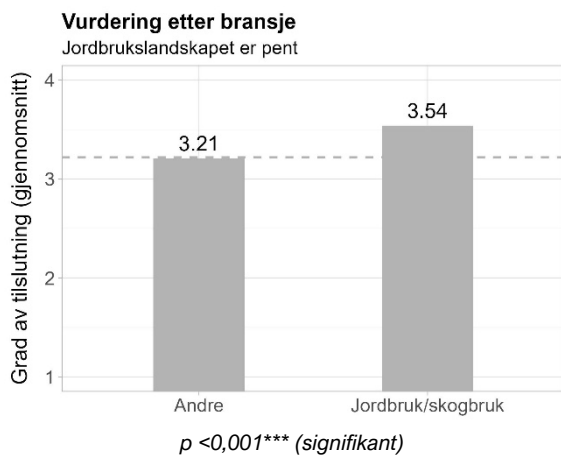
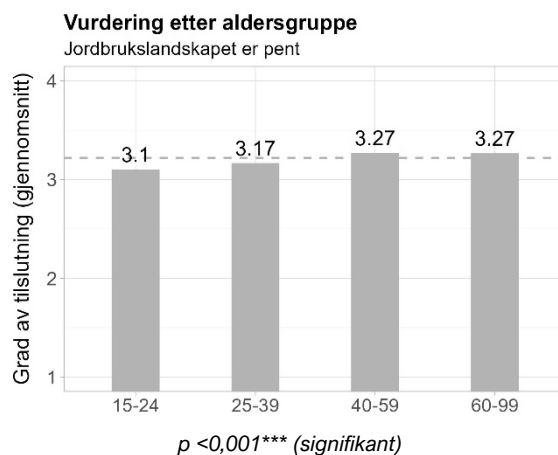
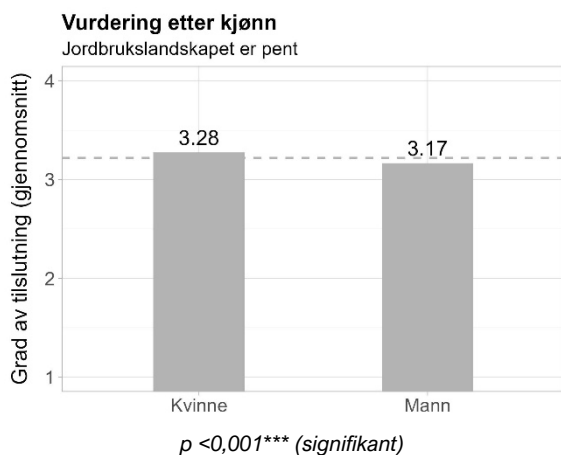
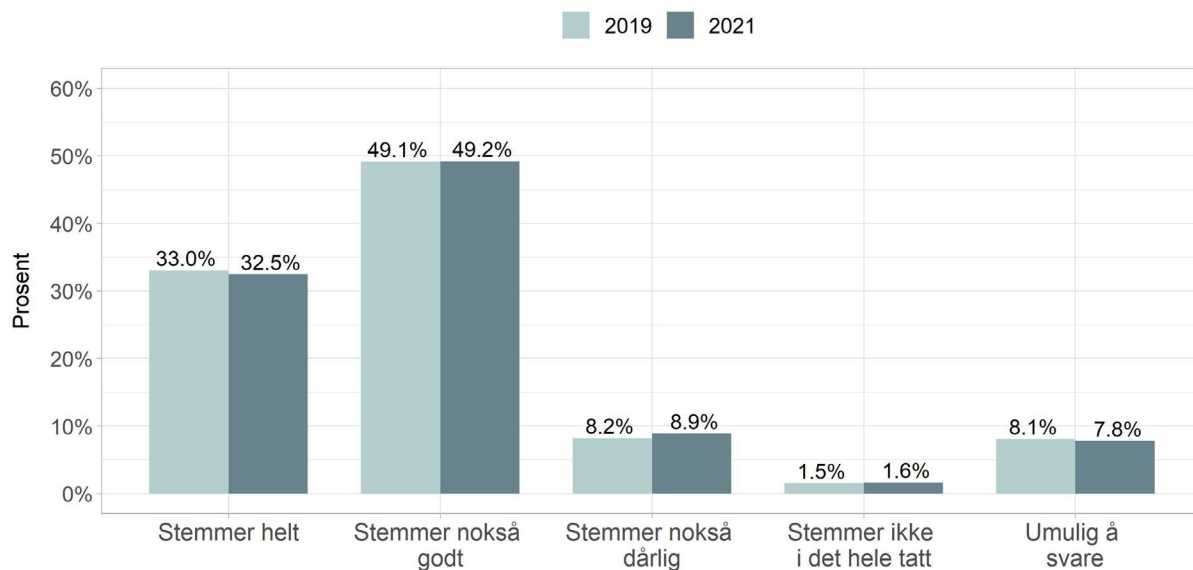

Figur 2: Et «pent», velstelt jordbrukslandskap i Engan, Sørfold kommune, Nordland. Foto: Oskar Puschmann / NIBIO

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er pent

Figur 3: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er pent, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.1.2 Variert

Blant respondentene i 2021 mener 71,6 % at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er variert, mens 19,7 % er uenige i det (Figur 5). Gjennomsnittlig tilslutning ligger på 3,04.

Vi finner sterkt signifikante gruppeforskjeller etter kjønn, alder og bransje:

- Kvinner svarer noe mer positivt enn menn (0,11).
- Aldersgruppene fra 40 år oppover vurderer landskapet som mer variert enn de yngre gruppene mellom 15-39 år (størst forskjell mellom yngst og eldst på 0,34).
- Sysselsatte i jord- eller skogbruk oppfatter jordbrukslandskapet noe mer variert enn befolkningen for øvrig (0,26).

Forskjellene etter bosted er ikke signifikante.

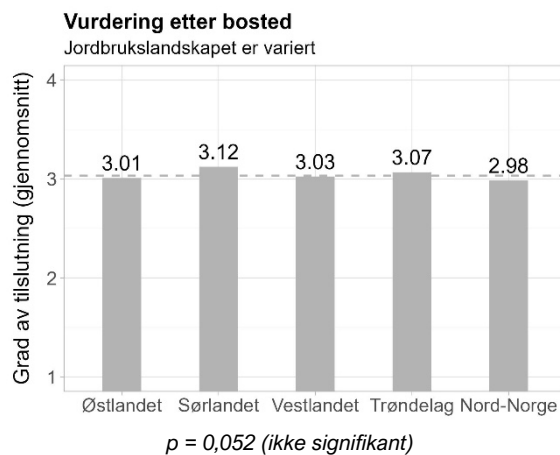
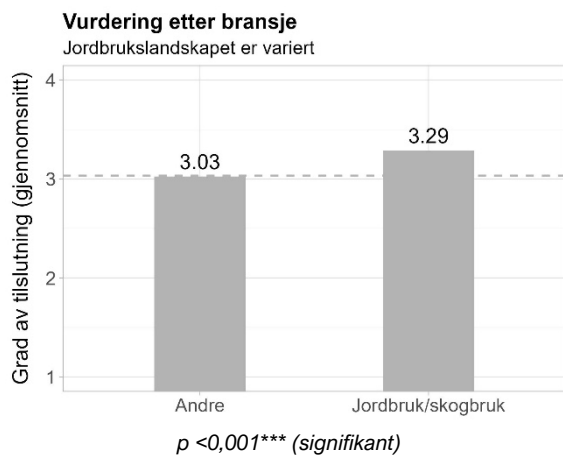
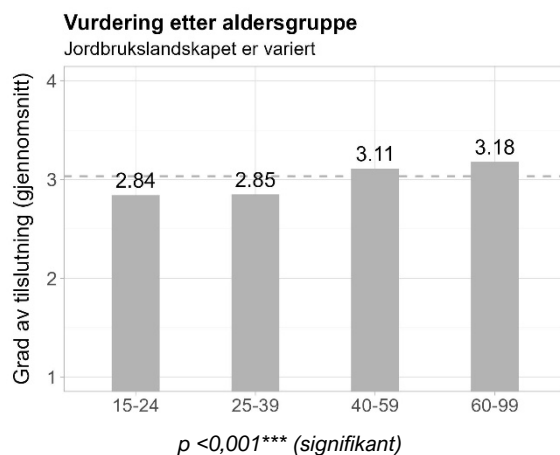
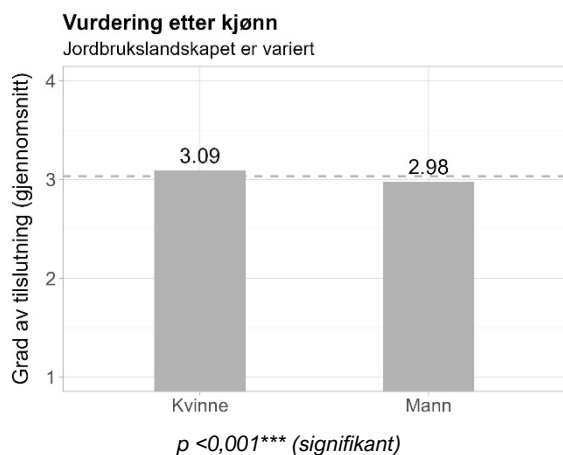
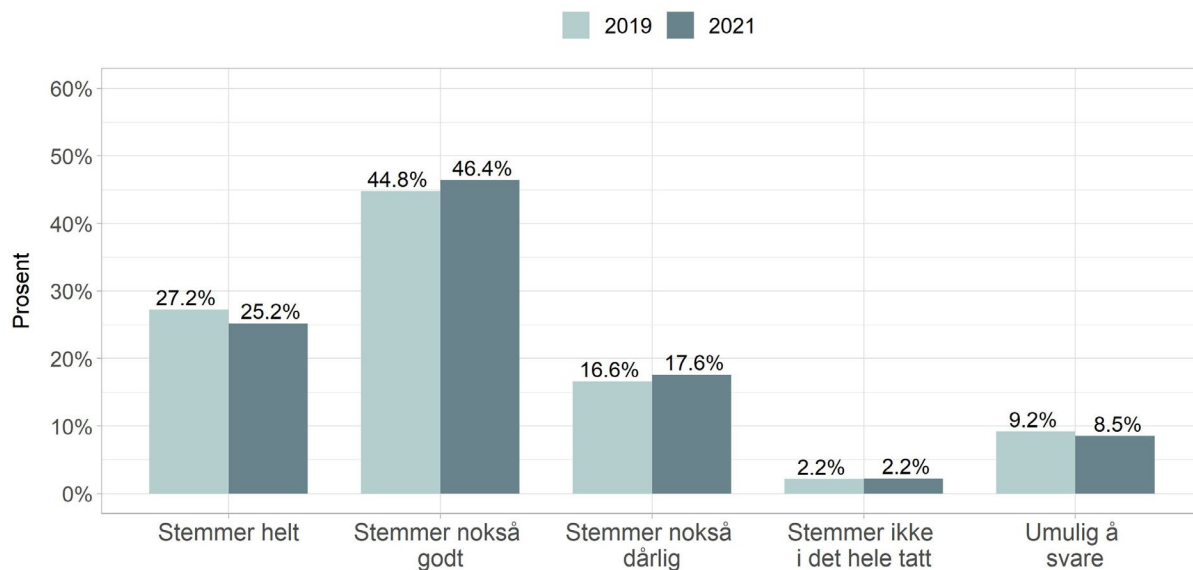
I 2019 var 72,0 % av respondentene enige i utsagnet og 18,7 % uenige. Gjennomsnittlig tilslutning lå da på 3,07 og har dermed vist en svak negativ tendens siden.

Figur 4: Et variert jordbrukslandskap med mange ulike elementer og funksjoner. Foto: Frode Bentzen / NIBIO.

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er variert

Figur 5: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er variert, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.1.3 Rikt på blomster

Litt over halvparten av respondentene (52,2 %) mener jordbrukslandskapet i hjemkommunen er rikt på blomster, mens 36,9 % mener ikke det (Figur 7). Gjennomsnittlig tilslutning til utsagnet er på 2,68.

Vi finner sterkt signifikante forskjeller etter respondentenes alder og middels signifikante forskjeller etter kjønn:

- Aldersgruppene 40+ vurderer blomsterrikdommen noe høyere enn yngre aldersgruppene (størst forskjell mellom grupper på 0,21).
- Kvinner vurderer blomsterrikdommen minimalt høyere enn menn (0,08).

Forskjeller ut fra bosted eller bransje er ikke signifikante.

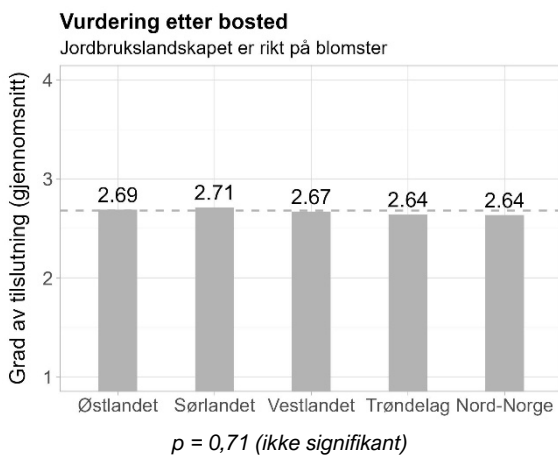
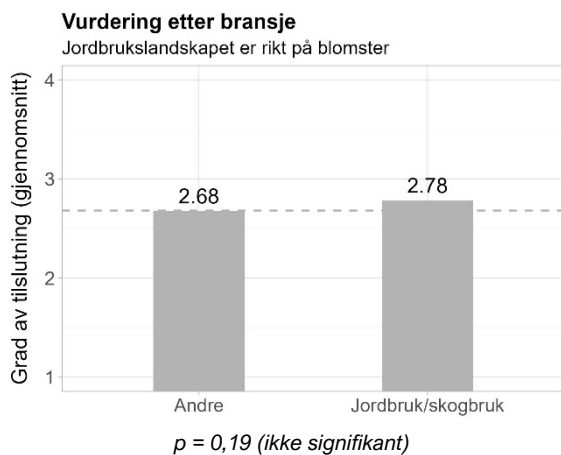
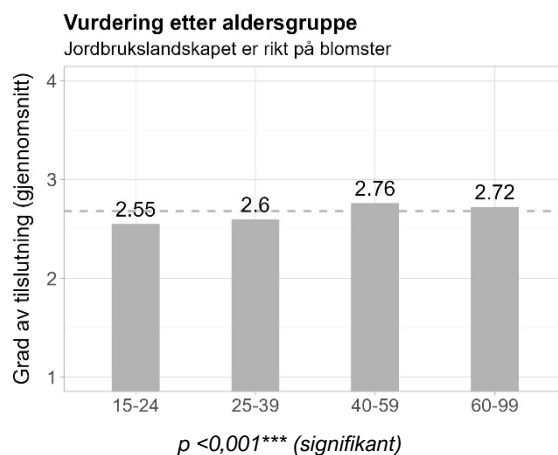
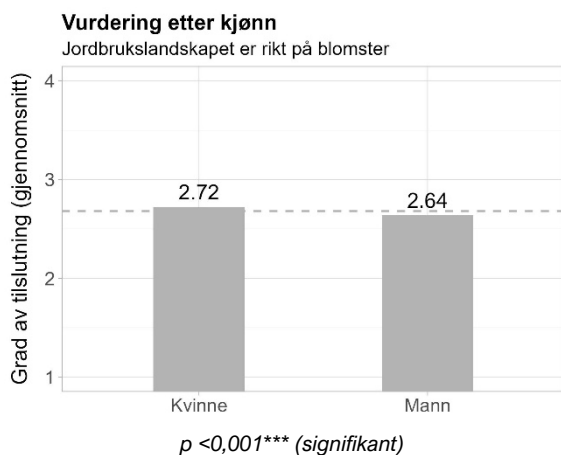
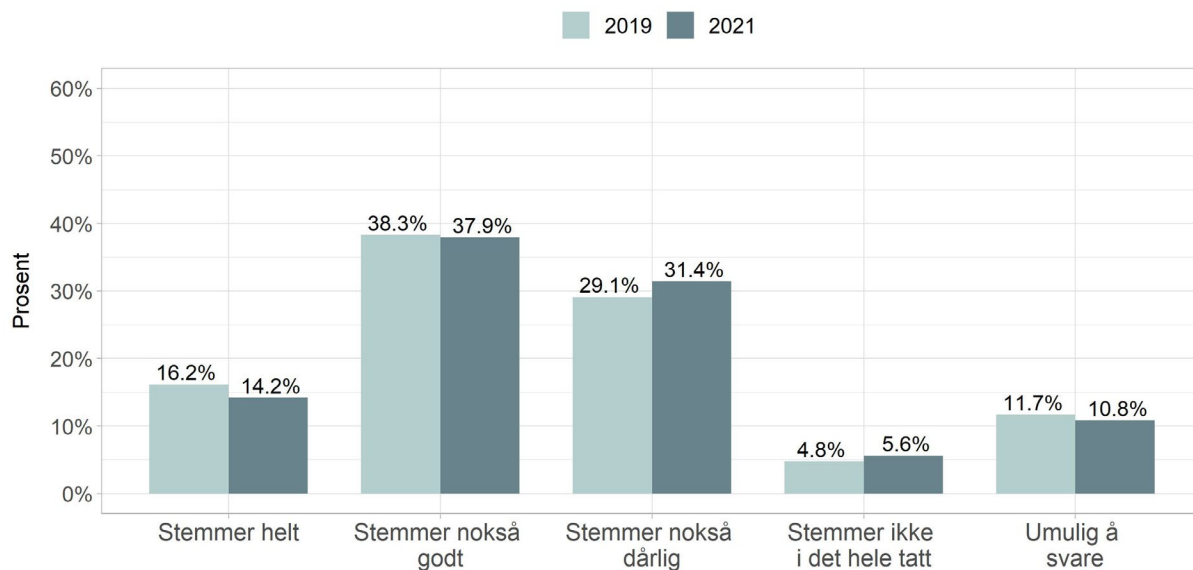
I 2019 var litt flere respondenter enige i utsagnet (54,4 %) og litt færre uenige 33,9 %). Gjennomsnittlig tilslutning var på 2,75 i 2019 og har dermed sunket siden.

Figur 6: Blomsterrik slåtteeeng i Flesberg kommune, Buskerud. Foto: Oskar Puschmann / NIBIO

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er rikt på blomster

Figur 7: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er rikt på blomster, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.1.4 Godt egnet til rekreasjon

Hele 72,5 % av de spurte mener at jordbrukslandskapet er godt egnet til rekreasjon, 14,9 % mener ikke det (Figur 9). Gjennomsnittlig tilslutning var på 3,18.

Vi finner sterkt signifikante forskjeller etter kjønn og alder og svakt signifikante forskjeller etter bosted og bransje:

- Kvinner oppfatter egnetheten noe bedre enn menn (0,17).
- Gruppene fra 40 år oppover vurderer egnetheten bedre enn de yngre gruppene 15-39 (forskjell mellom grupper inntil 0,36).
- Respondenter fra Østlandet vurderer egnetheten høyest og respondenter fra Nord-Norge vurderer egnetheten lavere enn personer bosatt i de øvrige regionene (størst forskjell 0,15).
- Sysselsatte i jord- eller skogbruk vurderer egnetheten litt bedre enn befolkningen ellers (0,16).

I 2019 var litt færre både enige (71,9 %) og uenige (14,7 %) i utsagnet. Gjennomsnittlig tilslutning var på 3,19 i 2019 og har dermed minimalt sunket siden.

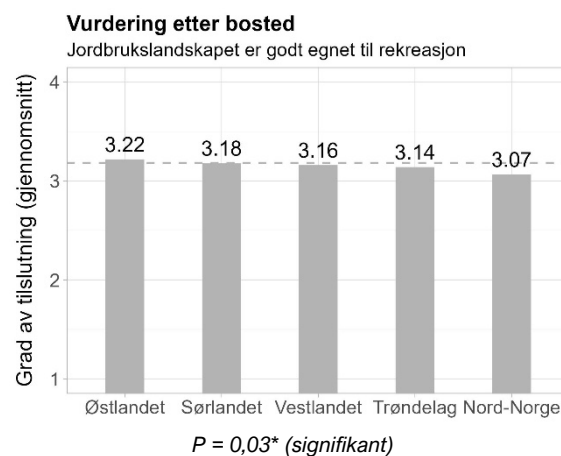
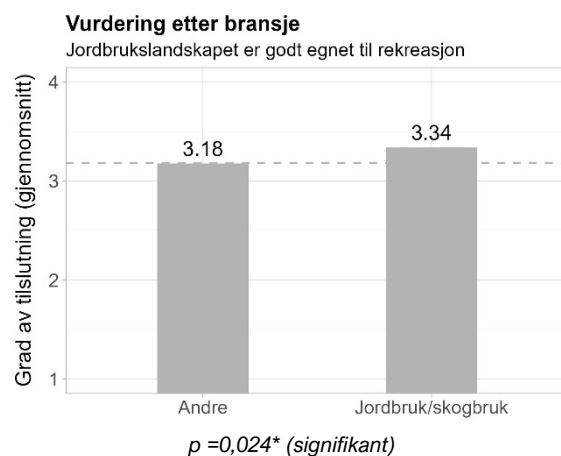
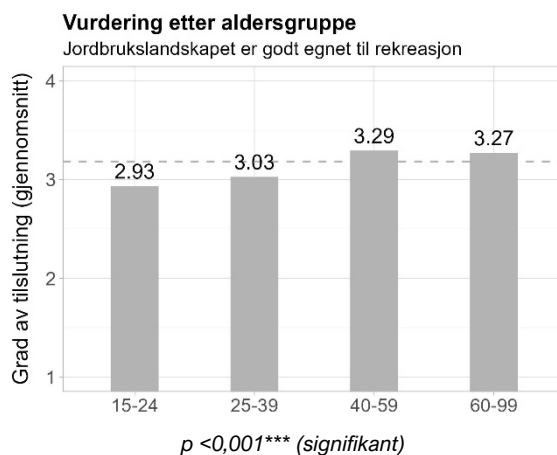
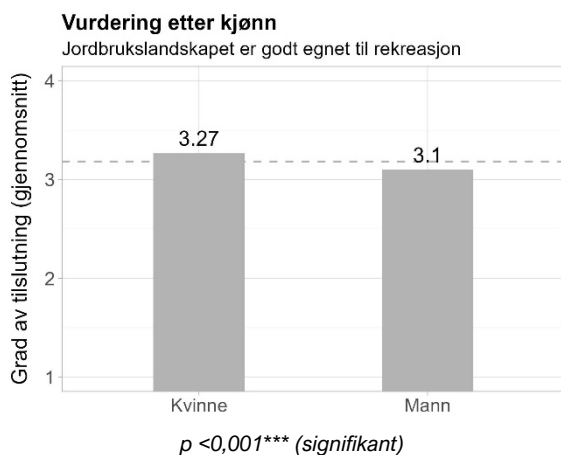
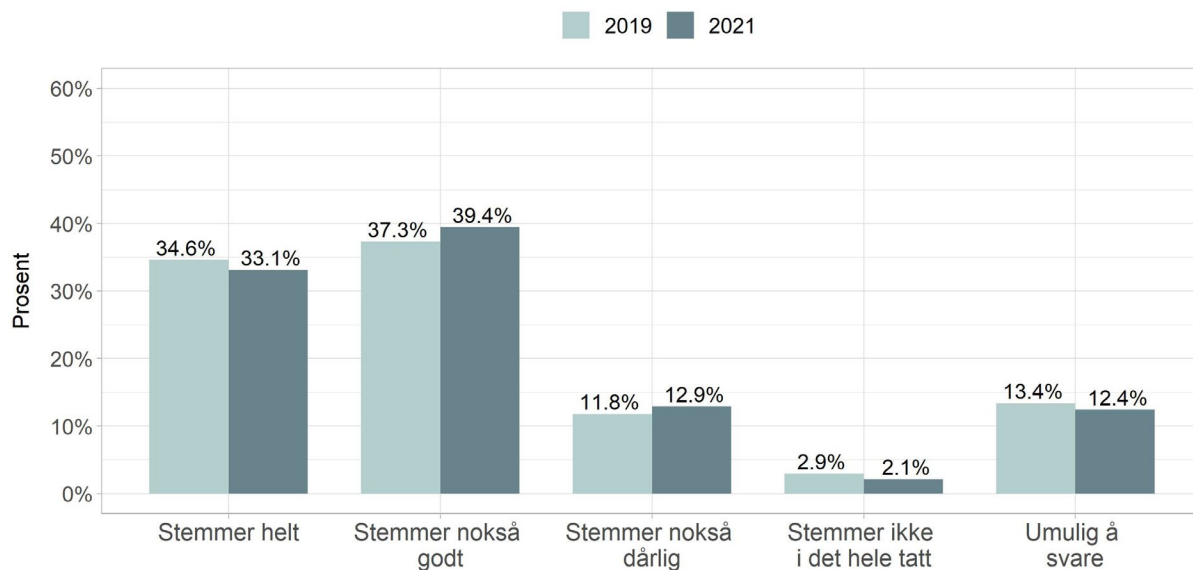

Figur 8: Rekreasjon oppfattes som en viktig funksjon av jordbrukslandskapet. Foto: Wenche Dramstad / NIBIO.

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er godt egnet til rekreasjon

Figur 9: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er godt egnet til rekreasjon, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.1.5 Preget av gjengroing

Av de spurte mener 37,0 % at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er preget av gjengroing, 51,9 % er uenig i dette (Figur 11). Gjennomsnittlig tilslutning til utsagnet er på 2,38.

Her finner vi sterkt signifikante forskjeller etter alder og bosted:

- Aldersgruppene 40-59 og 60+ er mer enig i at jordbrukslandskapet er preget av gjengroing enn de yngre aldersgruppene (størst forskjell mellom grupper på 0,26).
- Respondenter fra Nord-Norge (tilslutning = 2,87) opplever gjengroing av jordbrukslandskapet langt mer fremtredende enn respondenter fra andre regioner. Også Vestlandet ligger med 2,75 tydelig over gjennomsnittet snittet for hele landet. Minst tilslutning er det på Østlandet som ligger med 2,17 % noe under snittet, dvs. den største forskjellen mellom gruppene er på hele 0,7.

Forskjellene etter kjønn og bransje er ikke signifikante.

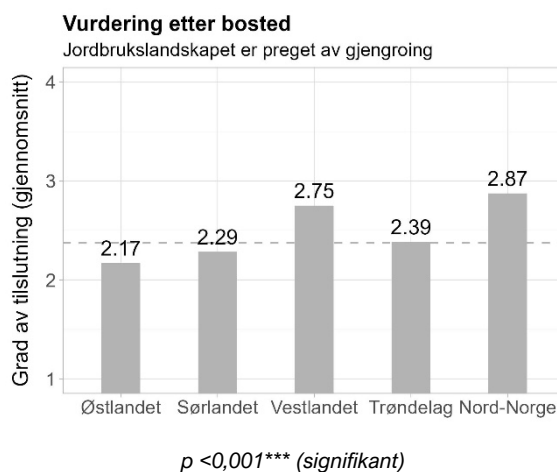
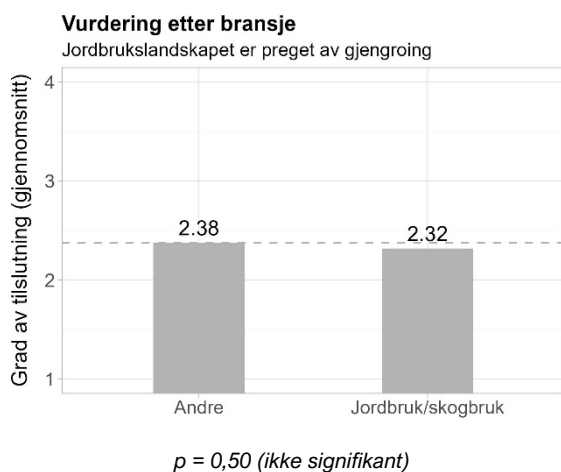
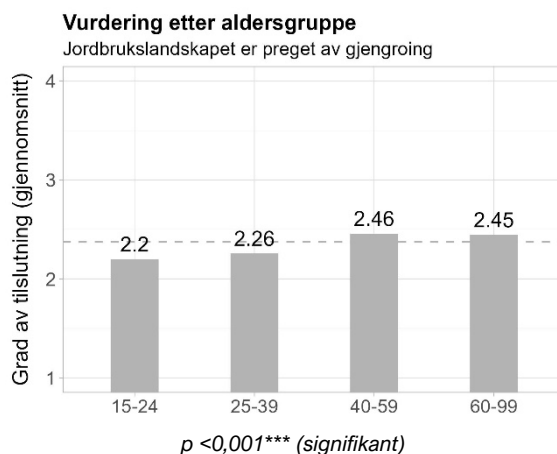
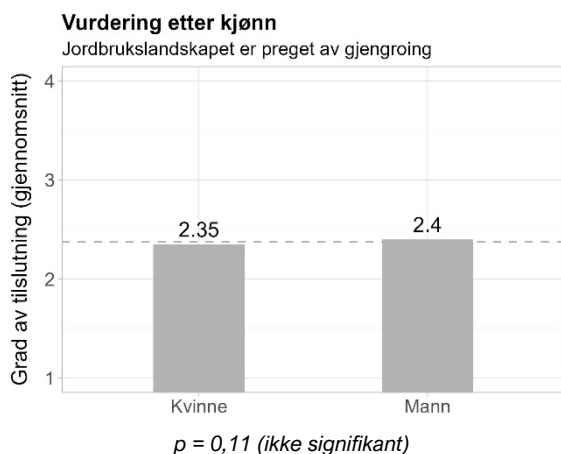
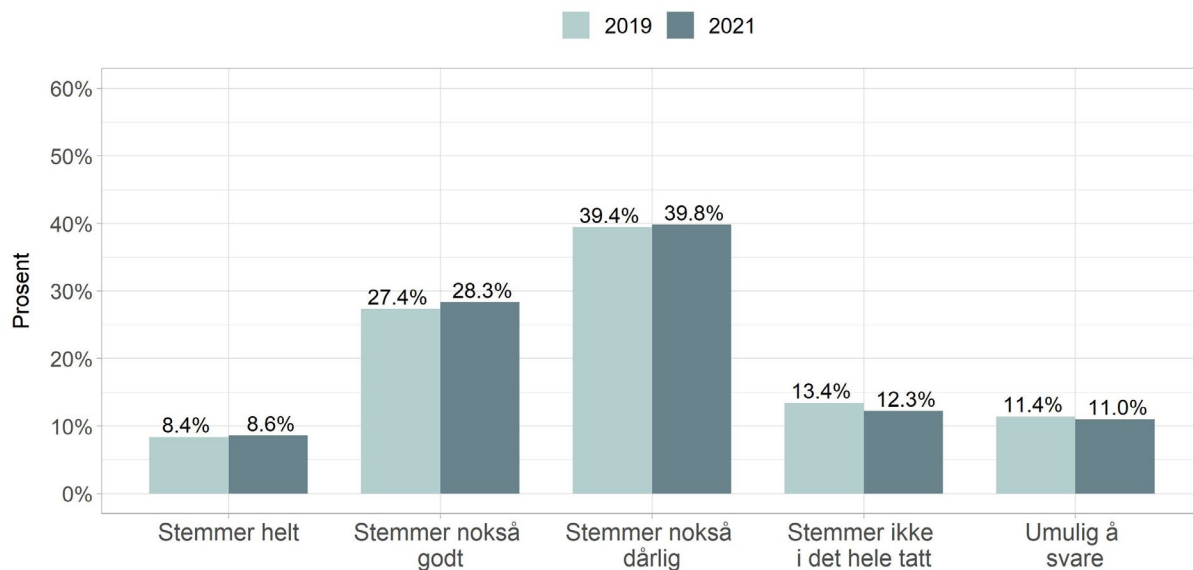
I 2019 var det litt færre (35,8 %) som mente at landskapet var preget av gjengroing og flere som ikke mente det (52,6 %). Gjennomsnittlig tilslutning var på 2,35 og opplevelsen av gjengroing har dermed økt siden.

Figur 10: Gjengroing av en artsrik slåtteeeng i Tana kommune, Finnmark (2006 og 2023). Foto: Oskar Puschmann / NIBIO.

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er preget av gjengroing

Figur 11: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er preget av gjengroing, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.1.6 Under utbyggingspress

Av de spurte svarer 57,5 % at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er under utbyggingspress, og 29,3 % svarer at de ikke opplever det (Figur 13). Gjennomsnittlig tilslutning ligger på 2,86.

Forskjellene etter bosted er sterkt signifikante og etter kjønn svakt signifikante:

- Respondenter fra Nord-Norge opplever minst utbyggingspress på jordbruksarealer, mens presset oppleves mye større i alle andre landsdeler, aller størst på Østlandet (maksimal forskjell 0,54).
- Kvinner vurderer utbyggingspresset marginalt høyere enn menn (0,07).

Forskjellene etter alder og bransje er ikke signifikante.

I 2019 mente litt færre (57,2 %) at jordbrukslandskapet var under utbyggingspress og en god del flere at den ikke var det (31,1 %). Gjennomsnittlig tilslutning var på 2,82 og har dermed økt siden.

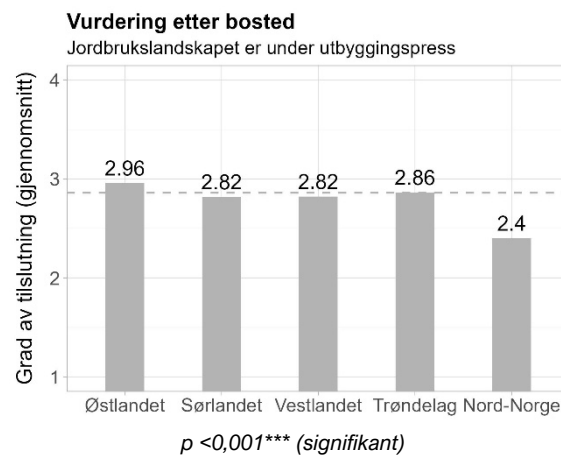
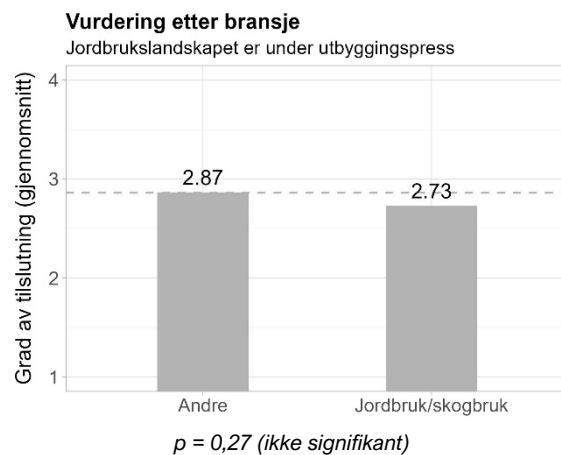
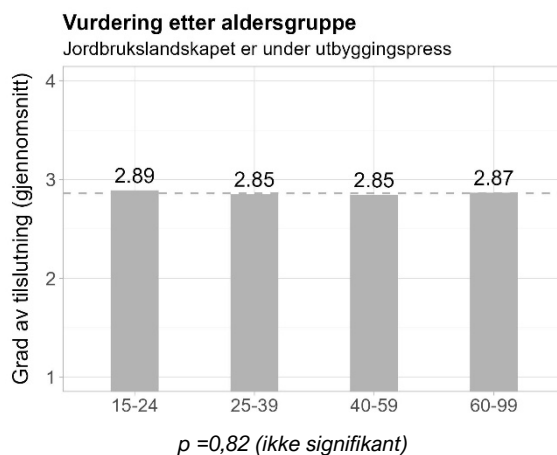
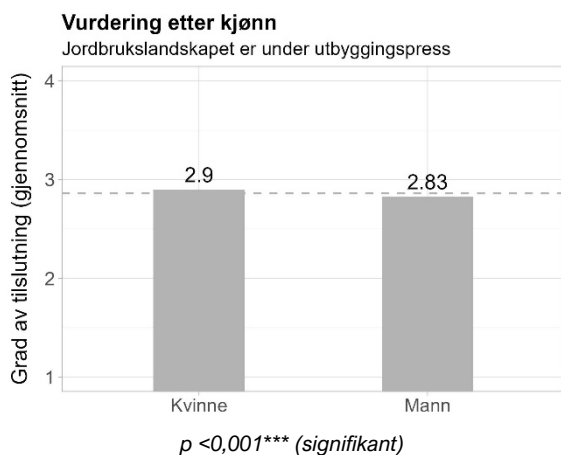
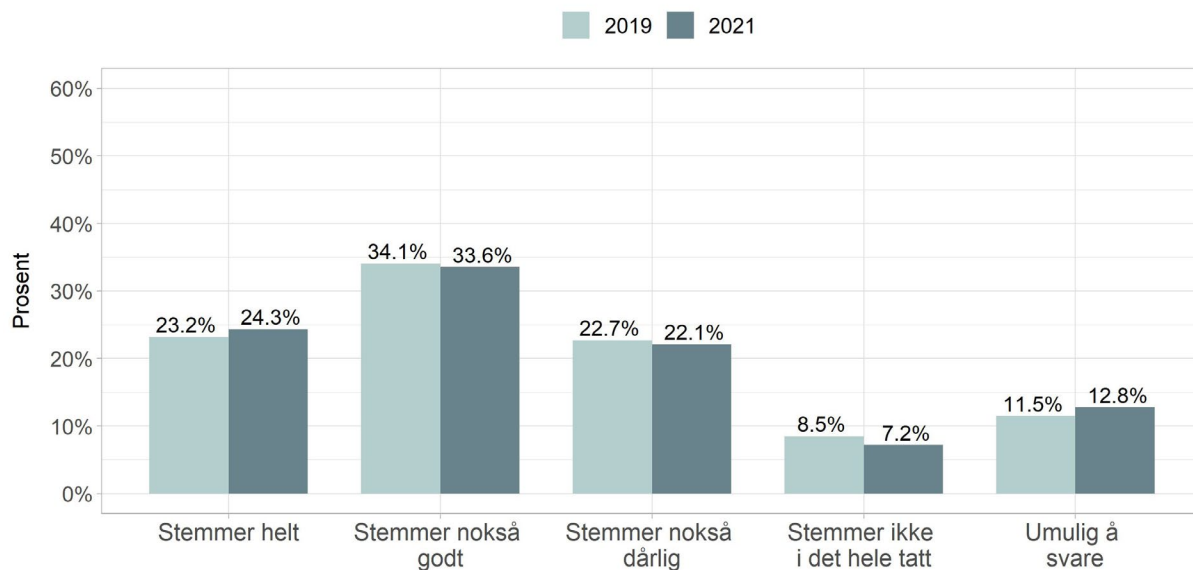

Figur 12: Bygging av ny europavei over jordbruksareal i Hobøl kommune, Østfold (2012 og 2015). Foto: Oskar Puschmann / NIBIO.

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er under utbyggingspress

Figur 13: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er under utbyggingspress, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.1.7 I en tilstand jeg er tilfreds med

Et stort flertall av de spurte (71,2 %) er tilfreds med tilstanden av jordbrukslandskapet i sin bostedskommune, mens 18,3 % er ikke det (Figur 15). Gjennomsnittlig tilslutning er 2,99.

Det er en sterkt signifikant sammenheng med bosted og svakt signifikante sammenhenger med alder og bransje:

- Respondenter fra Østlandet er mer tilfreds enn fra de øvrige regionene, mens respondenter fra Nord-Norge og Vestlandet er minst og omtrent like utilfreds (størst forskjell mellom grupper 0,25).
- Personer i aldersgruppen 60+ er noe mindre tilfreds enn de øvrige aldersgruppene, men forskjellene er relativt små (maksimalt 0,12).
- Sysselsatte i jordbruk og skogbruk er noe mer tilfreds enn personer i andre bransjer (0,15).

Forskjellen mellom kvinner og menn er ikke signifikant.

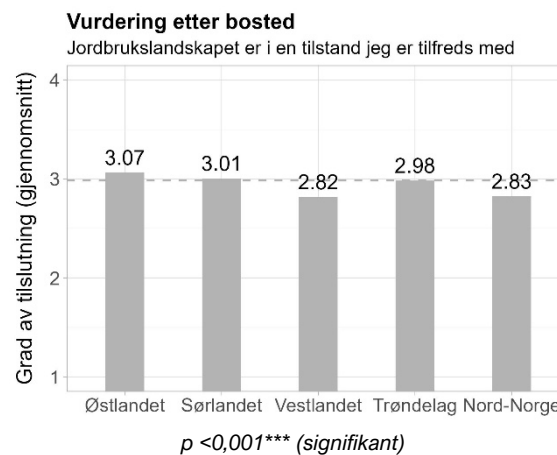
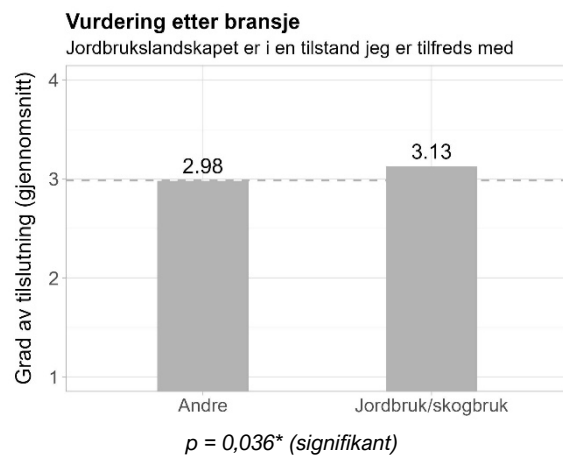
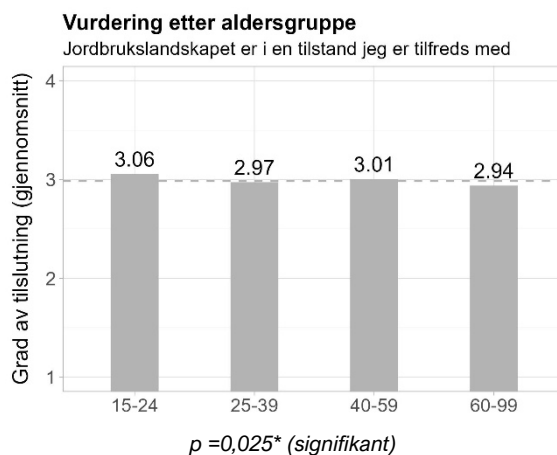
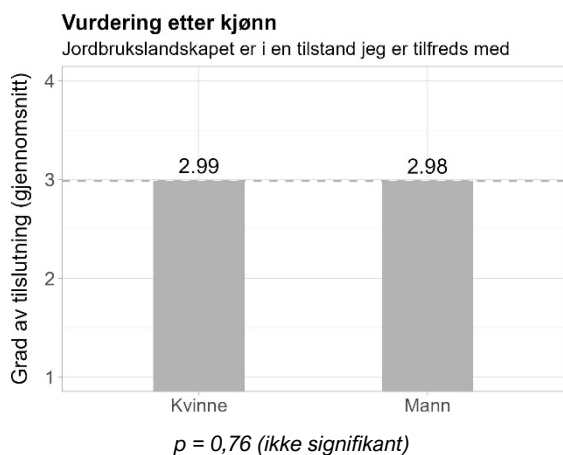
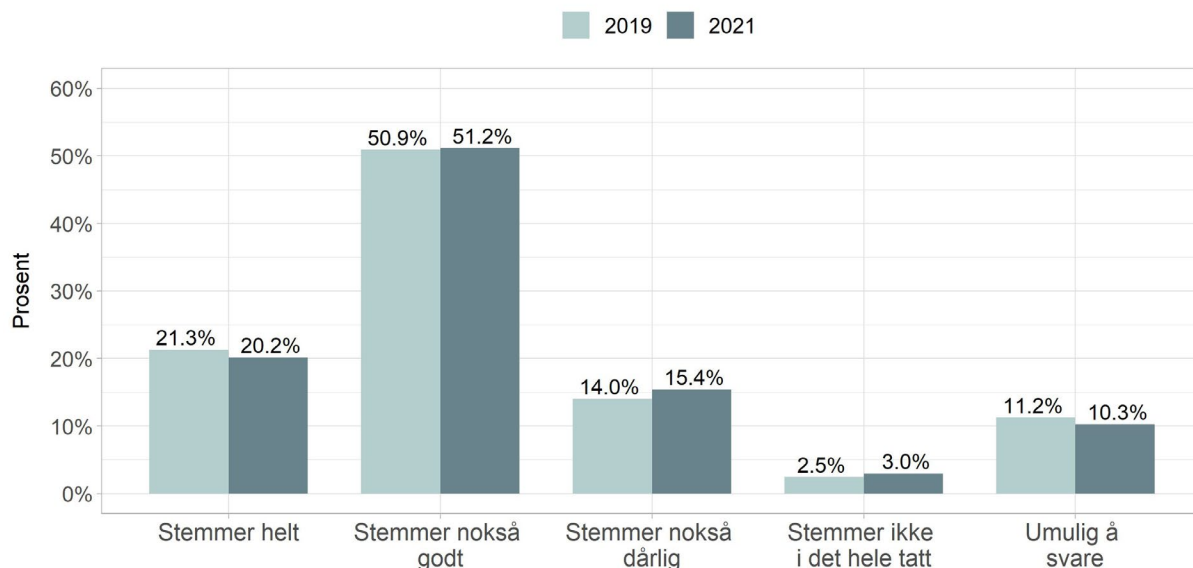
I 2019 var enda noen flere respondenter tilfredse med jordbrukslandskapet i sin hjemkommune (72,1 %), og en god del færre ikke tilfredse (16,7 %). Gjennomsnittlig tilslutning var da på 3,02 det vil si den har minket siden.

Figur 14: Respondenter fra Østlandet er mest tilfreds med tilstanden av jordbrukslandskapet. Leveld i Ål, Buskerud kommune, er et svært variert og velstelt jordbrukslandskap som også har fått status som «utvalgt kulturlandskap». Foto: Oskar Puschmann / NIBIO

Q137: Hvor godt stemmer etter din mening denne beskrivelsen for jordbrukslandskapet i kommunen der du bor?

Jordbrukslandskapet er i en tilstand jeg er tilfreds med

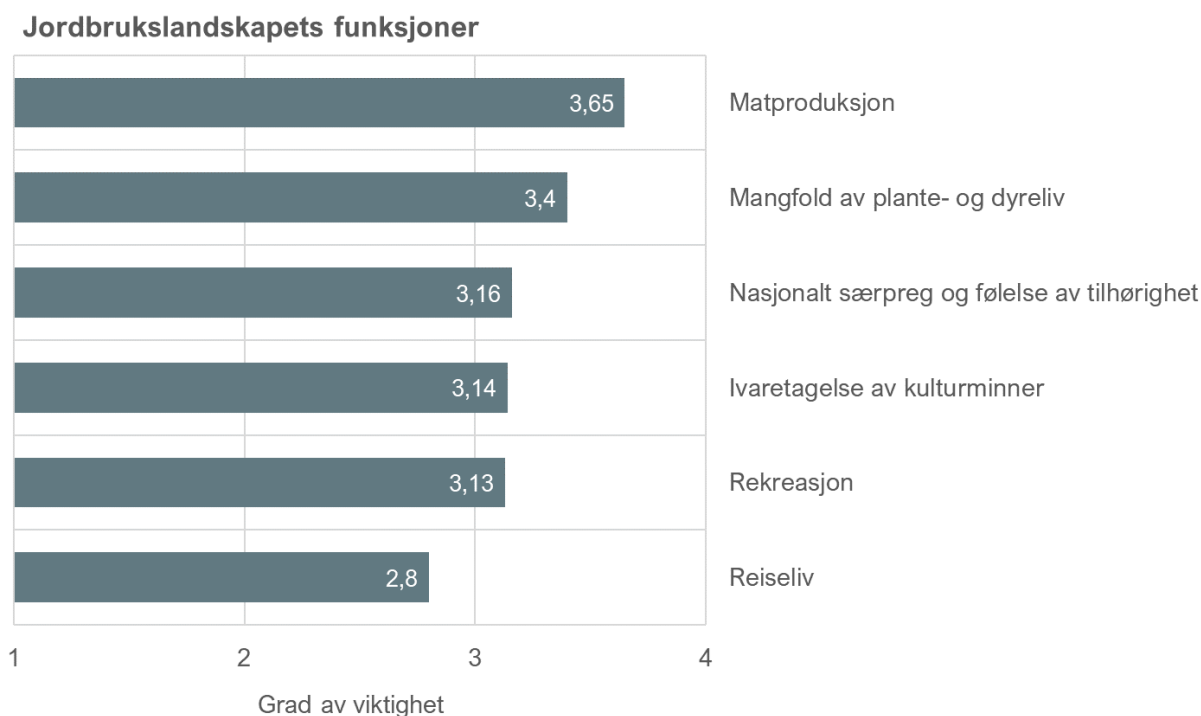
Figur 15: Vurdering av utsagnet at jordbrukslandskapet i hjemkommunen er i en tilstand jeg er tilfreds med, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.2 Vurdering av det norske jordbrukslandskapets betydning for ulike funksjoner

Jordbrukslandskapet er ikke bare produksjonsgrunnlaget for mye av maten vi spiser, men oppfyller også en rekke andre funksjoner eller økosystemtjenester. Hvor viktig disse ulike funksjonene vurderes av hver og en av oss varierer og avhenger blant annet av personlige erfaringer og kunnskapsnivå.

Vi har analysert respondentenes svar angående seks funksjoner relevante for jordbrukslandskapet i Norge (Norsk Monitor Q138-2021). Gjennomsnittlig tilslutning er størst til påstanden om at jordbrukslandskapet har betydning for matproduksjon og minst til påstanden om at det har betydning for reiselivet (Figur 16).

Figur 16: Gjennomsnittlig vurdering av utsagn under spørsmålet «Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til ...?» i 2021: 4 = Meget viktig, 3 = Ganske viktig, 2 = Lite viktig, 1= Ikke viktig.

3.2.1 Matproduksjon

Ikke overraskende vurderes matproduksjon som jordbrukslandskapets viktigste funksjon. Av de spurte anser «nesten alle» (94,7 %) jordbrukslandskapet til å være viktig for matproduksjon, og kun 3,4 % mener det er mindre viktig for det (Figur 18). Gjennomsnittlig vurdering er meget viktig (3,65).

Forskjellene mellom svarene etter kjønn, alder og bransje er sterkt signifikante:

- Kvinner vurderer viktigheten litt høyere enn menn (0,11).
- Aldersgruppene fra 40 år oppover vurderer viktigheten noe høyere enn de yngre (størst forskjell mellom yngst og eldst 0,16).
- Sysselsatte i jord- og skogbruk vurderer viktigheten høyere enn andre respondenter (0,24).

Forskjellene etter bosted er ikke signifikante.

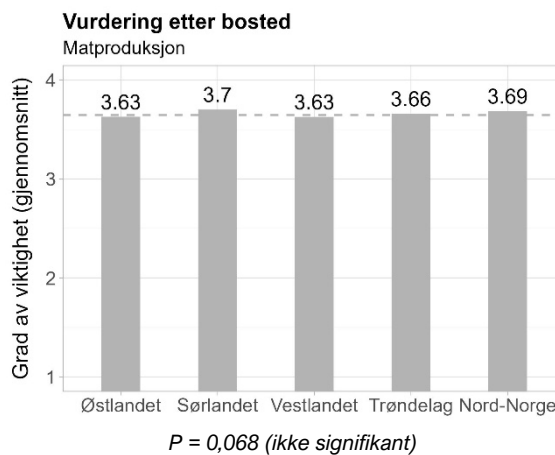
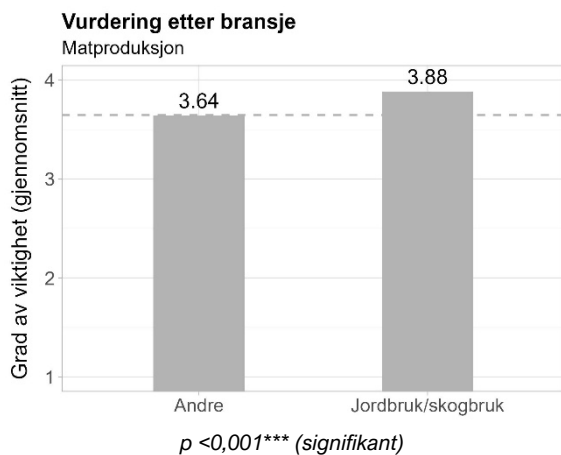
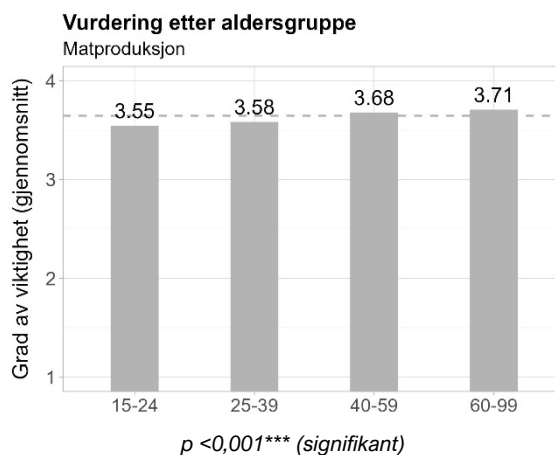
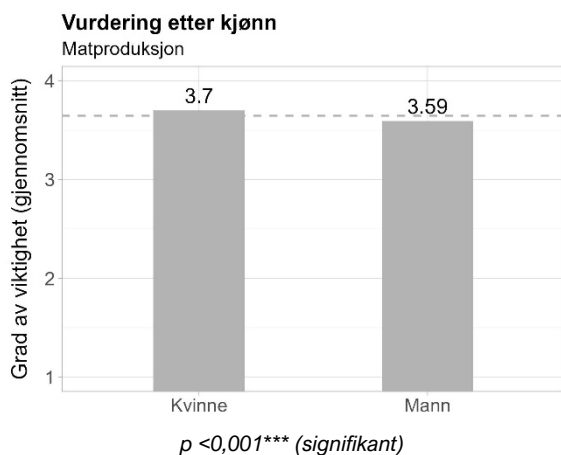
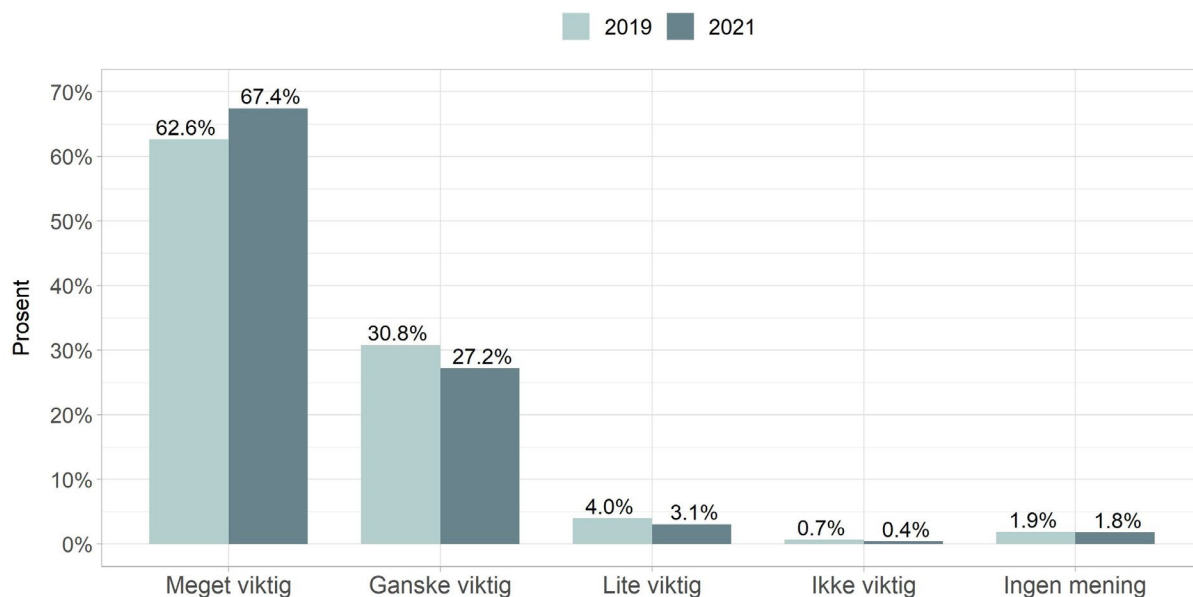
I 2019 var det litt færre respondenter som var enige i jordbrukslandskapets betydning for matproduksjon (93,4 %) og nesten 30% flere, om enn totalt sett få (4,7 %) som ikke så viktigheten. Gjennomsnittlig vurdering var meget viktig allerede da (3,58), og den har økt enda litt siden.

Figur 17: Poteter er en viktig matvare produsert i Norge (sortering på Røis gård, Frogn kommune, Akershus). Foto: Oskar Puschmann / NIBIO

Q138: Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...?

Matproduksjon

Figur 18: Vurdering av jordbrukslandskapets betydning for matproduksjon, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.2.2 Rekreasjon

Av de spurte anser nesten tre fjerdedeler (74,0 %) jordbrukslandskapet til å være meget eller ganske viktig for rekreasjon, mens litt under en femtedel (19,2 %) mener det er lite eller ikke viktig for det (Figur 20). Gjennomsnittlig vurdering er 3,13.

Forskjellene mellom svarene etter kjønn, alder og bransje er sterkt signifikante:

- Kvinner vurderer viktigheten høyere enn menn (0,27).
- Aldersgruppene fra 40 år oppover vurderer viktigheten høyere enn de yngre (størst forskjell mellom grupper 0,39).
- Sysselsatte i jord- og skogbruk vurderer viktigheten høyere enn andre respondenter (0,21).

Forskjellene etter bosted er ikke signifikante.

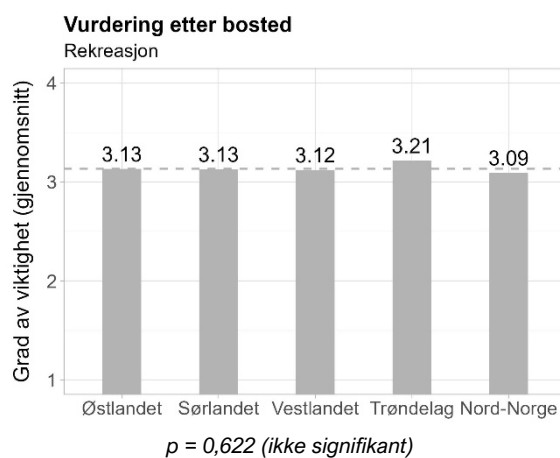
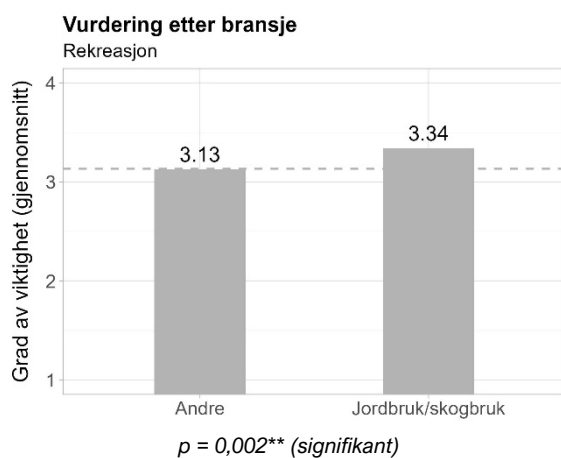
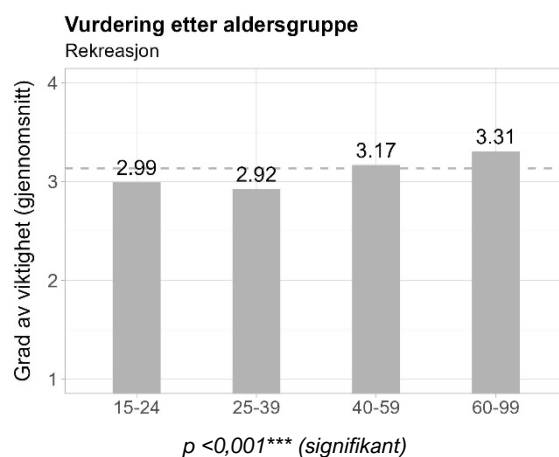
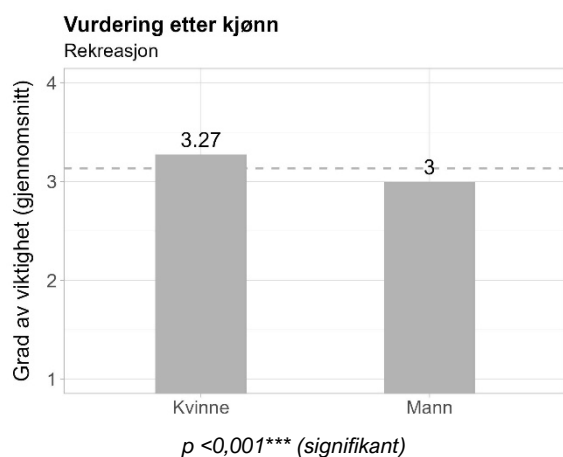
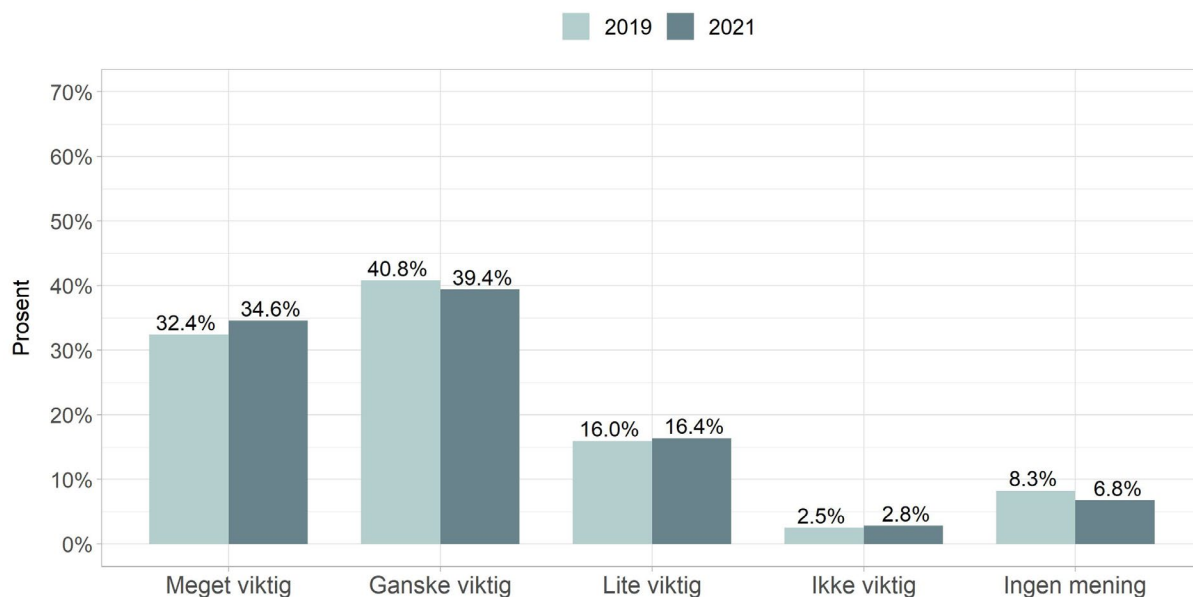
I 2019 var det litt færre som vurderte jordbrukslandskapets betydning for matproduksjon både stor (73,2 %) og liten eller fraværende (18,5 %). Gjennomsnittlig vurdering var da 3,12 dermed har den gått minimalt ned siden.

Figur 19: Mange er glad i å bruke jordbrukslandskapet til rekreasjon. Her en rasteplass i Ås kommune, Akershus. Foto: Ulrike Bayr / NIBIO

Q138: Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...?

Rekreasjon

Figur 20: Vurdering av jordbrukslandskapets betydning for rekreasjon, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.2.3 Mangfold av plante- og dyreliv

Av de spurte anser 87,0 % jordbrukslandskapet for å være meget eller ganske viktig for mangfoldet av plante- og dyrearter, 9,8 % mener det er mindre viktig (Figur 22). Gjennomsnittlig vurdering er 3,4.

Forskjellene mellom svarene etter kjønn og alder er sterkt signifikante, og svak signifikant etter bransje.

- Kvinner vurderer viktigheten høyere enn menn (0,31).
- Aldersgruppene fra 40 år oppover vurderer viktigheten noe høyere enn de yngre (0,22 mellom yngst og eldst).
- Sysselsatte i jord- og skogbruk vurderer viktigheten noe høyere enn andre respondenter (0,14).

Forskjellene etter bosted er ikke signifikante.

I 2019 så minimalt færre jordbrukslandskapets betydning for det biologiske mangfoldet (86,8 %) og litt flere (10,3 %) vurderte den ikke særlig stor. Gjennomsnittlig vurdering lå på 3,38 dermed har den økt noe siden.

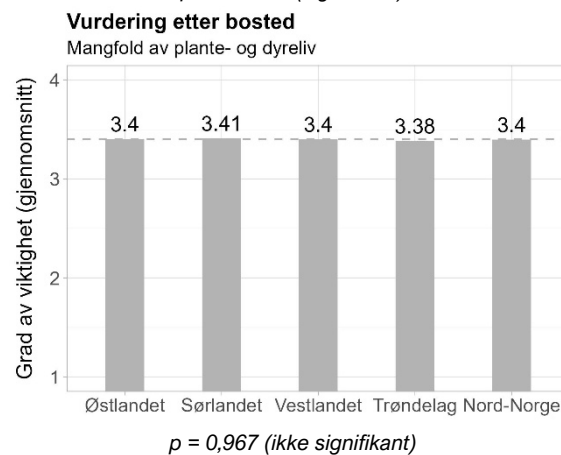
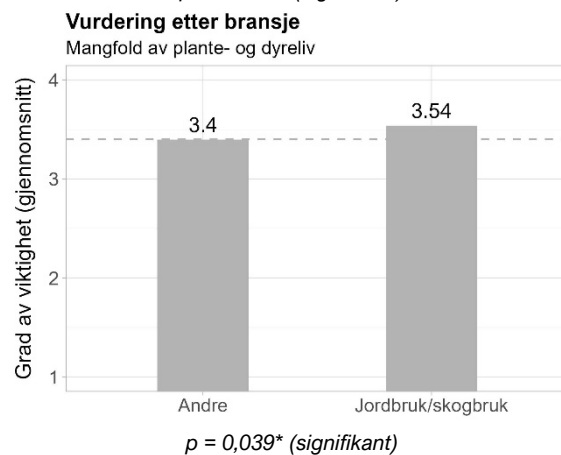
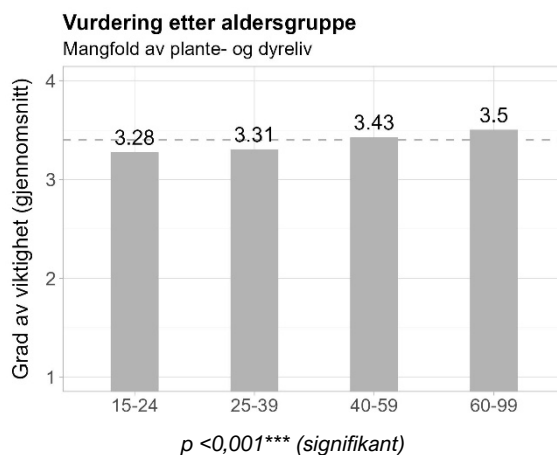
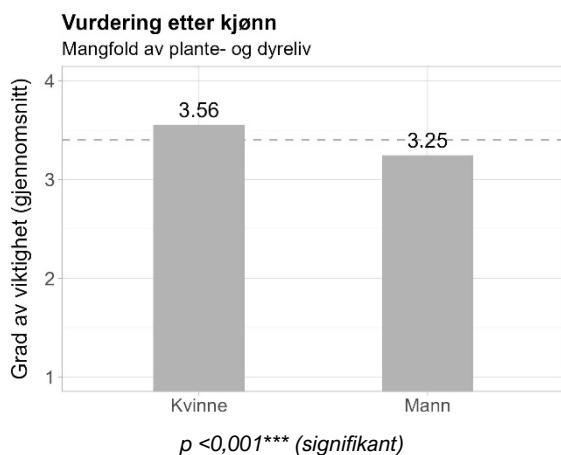
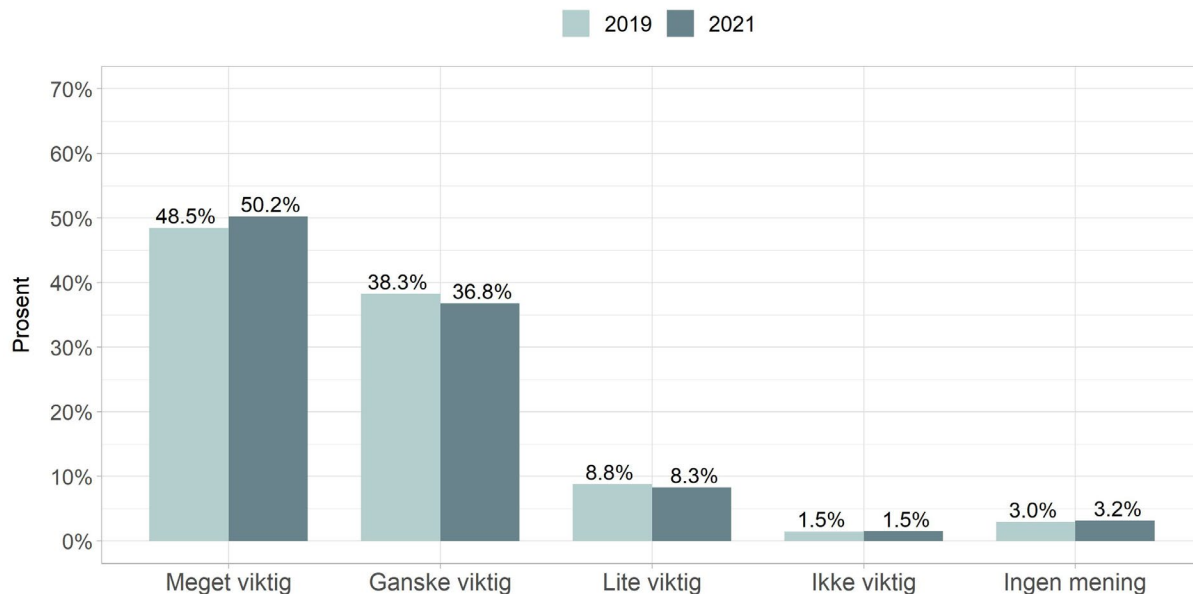

Figur 21: Knoppurt tiltrekker seg mange ulike insekter, blant annet en Aglajaperlemorvinge (*Argynnis aglaja*) og forskjellige humlearter. Foto: Ulrike Bayr / NIBIO

Q138: Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...?

Mangfold av plante- og dyreliv

Figur 22: Vurdering av jordbrukslandskapets betydning for mangfold av dyre- og planteliv, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.2.4 Ivaretagelse av kulturminner

Av de spurte anser mer enn tre fjerdedeler (77,3 %) jordbrukslandskapet til å være meget eller ganske viktig for ivaretagelsen av kulturminner, og under en femtedel (17,4 %) mener det er mindre viktig (Figur 24). Gjennomsnittlig vurdering er 3,14.

Forskjellene mellom svarene etter kjønn og alder er sterkt signifikante, og middels signifikante for bransje.

- Kvinner vurderer viktigheten høyere enn menn (0,27).
- Aldersgruppen fra 60 år oppover vurderer viktigheten noe høyere enn de yngre (0,27 mellom eldst og yngst).
- Sysselsatte i jord- og skogbruk vurderer viktigheten høyere enn andre respondenter (0,21).

Forskjellene etter bosted er ikke signifikante.

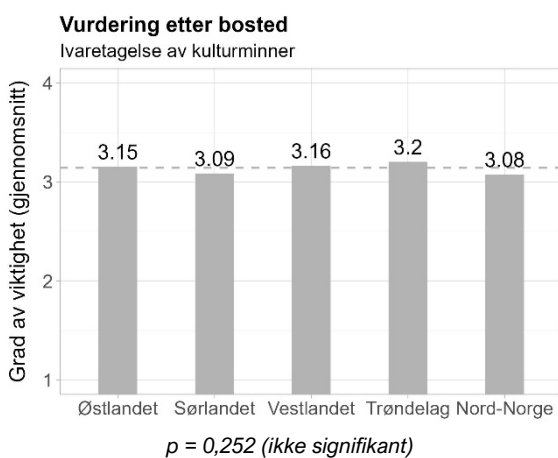
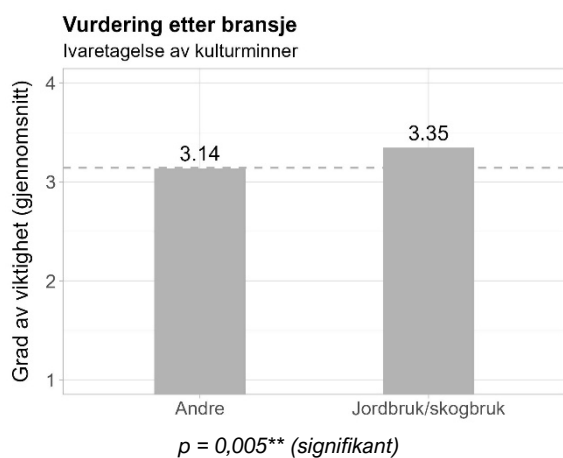
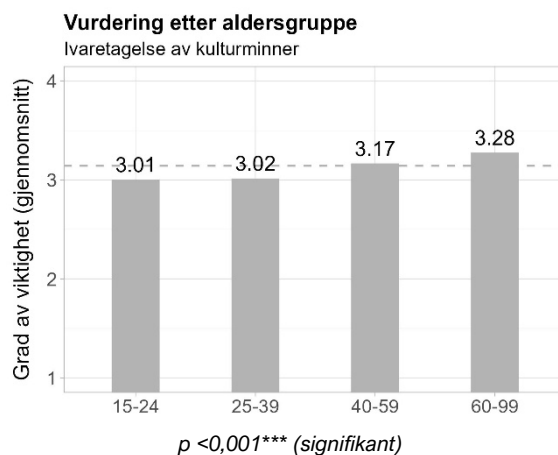
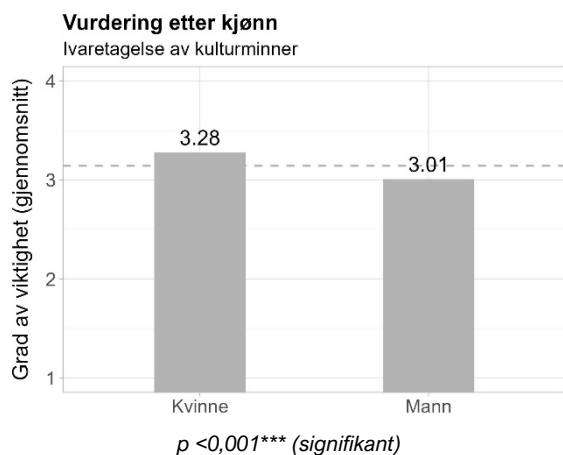
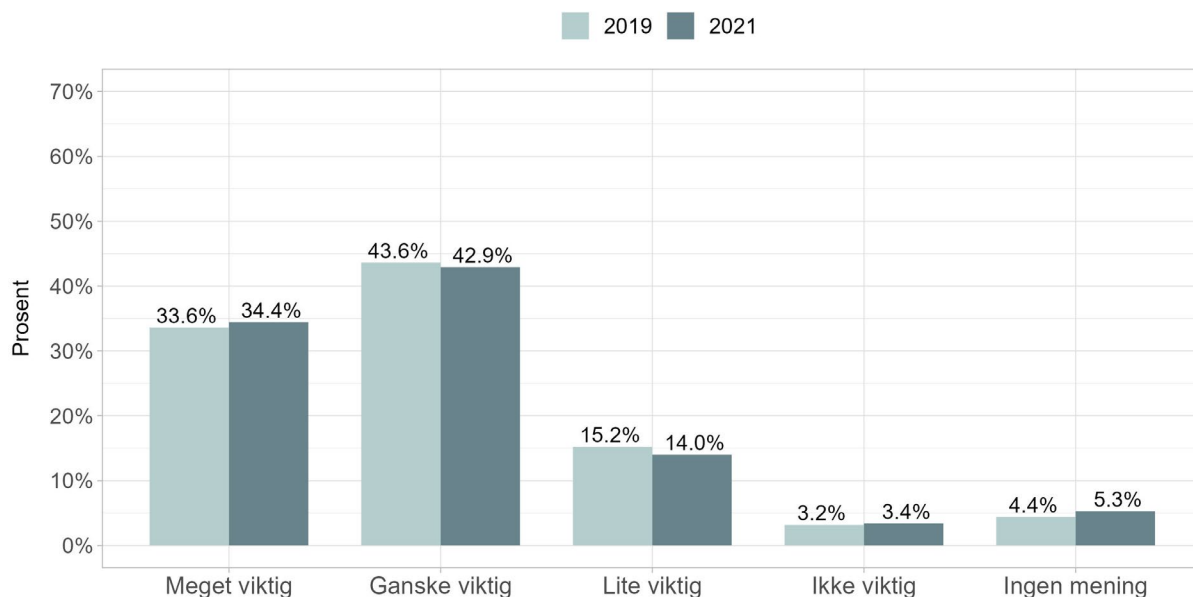
I 2019 vurderte minimalt færre betydningen som meget eller ganske viktig (77,2 %) og litt flere som lite eller ikke viktig (18,4 %). Gjennomsnittlig vurdering lå da på 3,13 og har dermed steget minimalt siden.

Figur 23: Klyngetunet på gården Havrå (Osterøy kommune, Vestland fylke) utgjør kjerneområdet i et fredet kulturmiljø. Foto: Wendy Fjellstad / NIBIO.

Q138: Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...?

Ivaretagelse av kulturminner

Figur 24: Vurdering av jordbrukslandskapets betydning for ivaretagelse av kulturminner, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.2.5 Reiseliv

Jordbrukslandskapetets betydning for reiselivet vurderes noe mindre viktig i forhold til de andre funksjonene. Likevel anser fortsatt over halvparten (59,7 %) av de spurte jordbrukslandskapet som meget eller ganske viktig for reiselivet, mens en god tredjedel (33,6 %) mener at betydningen er mindre (Figur 26). Gjennomsnittlig vurdering er 2,8.

Forskjellene mellom svarene etter kjønn, alder og bransje er sterkt signifikante, mens svarene etter bosted er svak signifikante:

- Kvinner vurderer viktigheten noe høyere enn menn (0,18).
- Aldersgruppene fra 40 år oppover vurderer viktigheten betydelig høyere enn de yngre (0,44 mellom eldst og yngst), og med et tydelig sprang (0,28) rundt 40 år.
- Sysselsatte i jord- og skogbruk vurderer viktigheten betydelig høyere enn andre respondenter (0,47).
- Respondenter fra Vestlandet og Trøndelag vurderer viktigheten høyest, mens respondenter fra Nord-Norge vurderer viktigheten lavere enn resten av landet.

I 2019 vurderte litt færre jordbrukslandskapetets betydning for reiselivet som meget eller ganske viktig (57,7 %) og litt flere som mindre eller ikke viktig (35 %). Gjennomsnittlig vurdering var 2,78 det vil si den har økt minimalt siden.

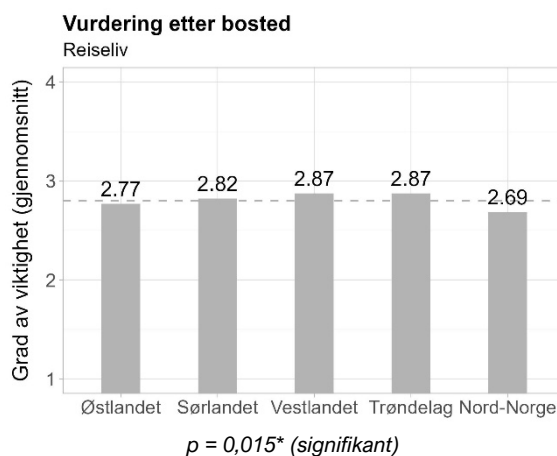
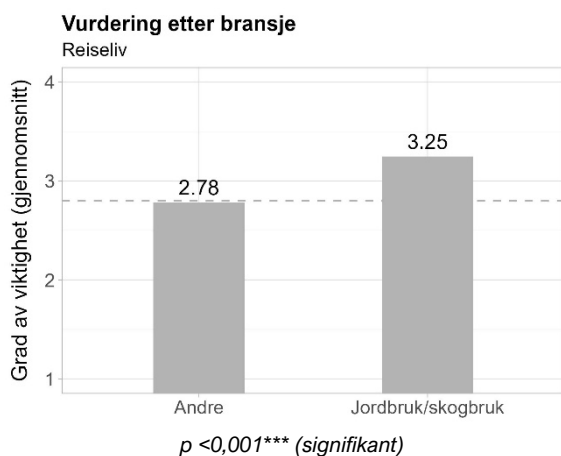
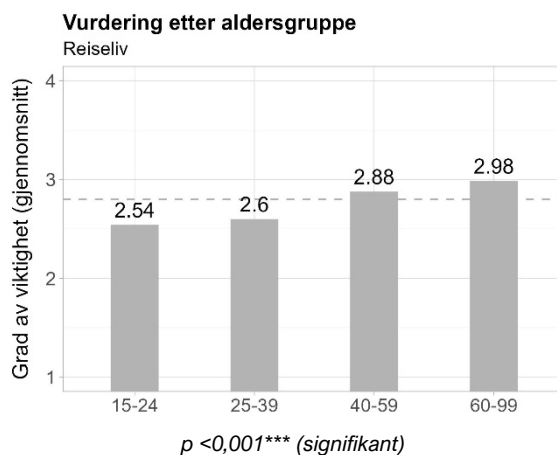
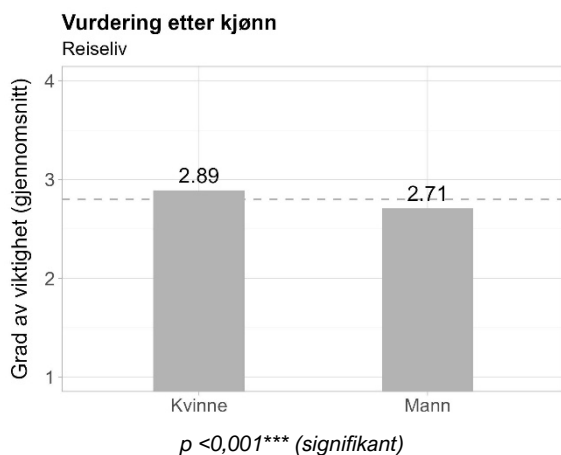
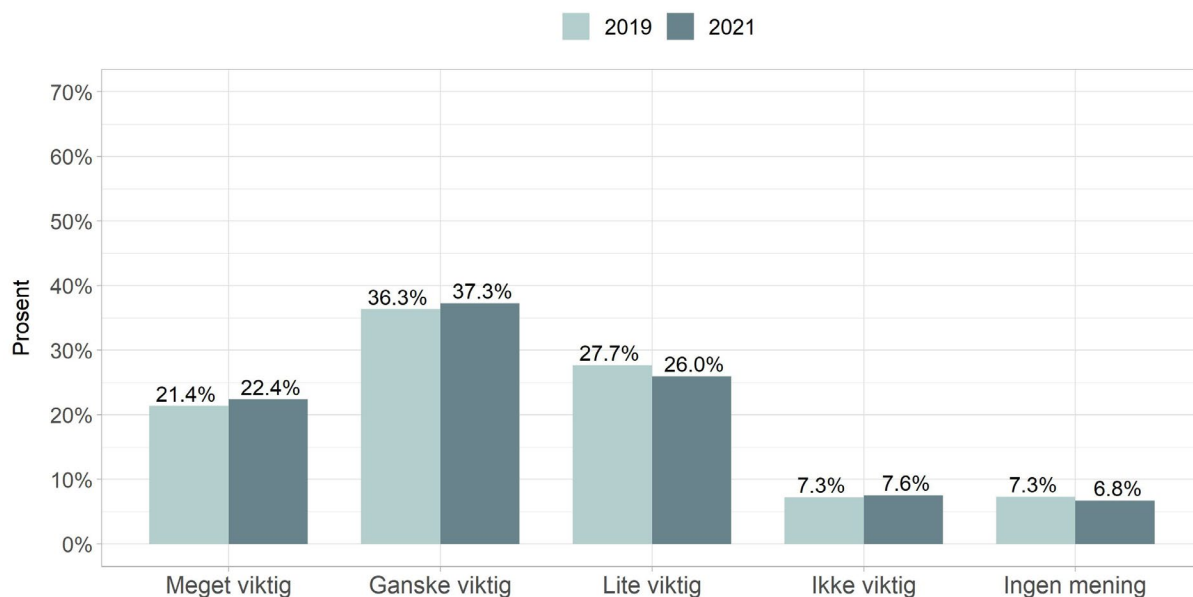

Figur 25: Mange gårder, tilbyr kost, losji, opplevelser eller andre tjenester som fremmer reiseliv i jordbrukslandskapet. Bildet er tatt i Kandal, Gloppen kommune, Sogn og Fjordane. Foto: Ulrike Bayr / NIBIO.

Q138: Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...?

Reiseliv

Figur 26: Vurdering av jordbrukslandskapets betydning for reiseliv, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.2.6 Nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet

Mer enn tre fjerdedeler av de spurte (77,9 %) anser jordbrukslandskapet for å være meget eller ganske viktig med hensyn til nasjonalt særpreg og følelsen av tilhørighet, og kun litt over en åttendedel (16,8 %) vurderer betydningen lavere (Figur 28). Den gjennomsnittlige vurderingen er 3,16.

Forskjellene mellom svarene etter kjønn, alder og bransje er sterk signifikante:

- Kvinner vurderer viktigheten høyere enn menn (0,18).
- Aldersgruppen fra 60 år oppover vurderer viktigheten høyere enn de yngre (opptil 0,3).
- Sysselsatte i jord- og skogbruk vurderer viktigheten betydelig høyere enn andre respondenter (0,32).

Forskjellene etter bosted er ikke signifikante.

I 2019 anså enda flere respondenter jordbrukslandskapets betydning for nasjonalt særpreg og følelsen av tilhørighet meget eller ganske viktig (78,6 %) og litt færre lite eller ikke viktig (16,5 %).

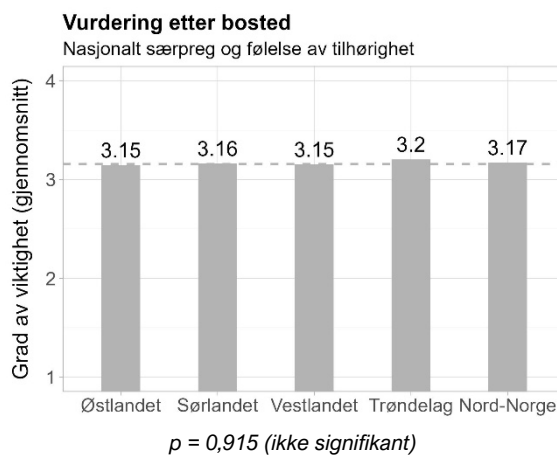
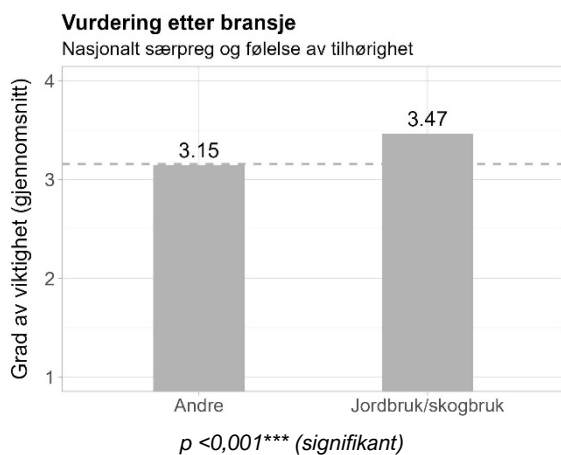
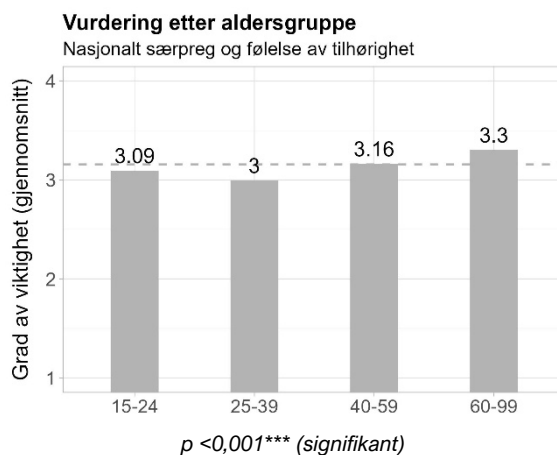
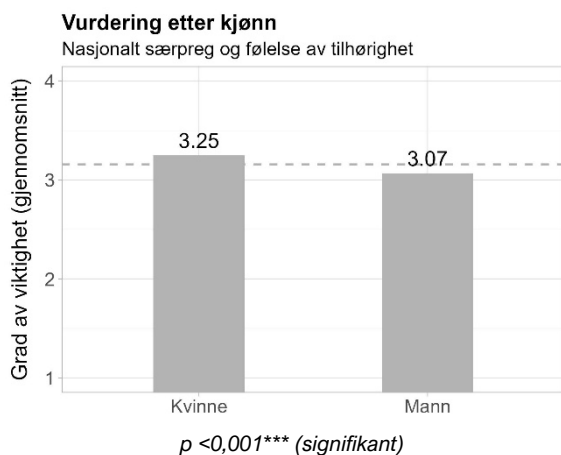
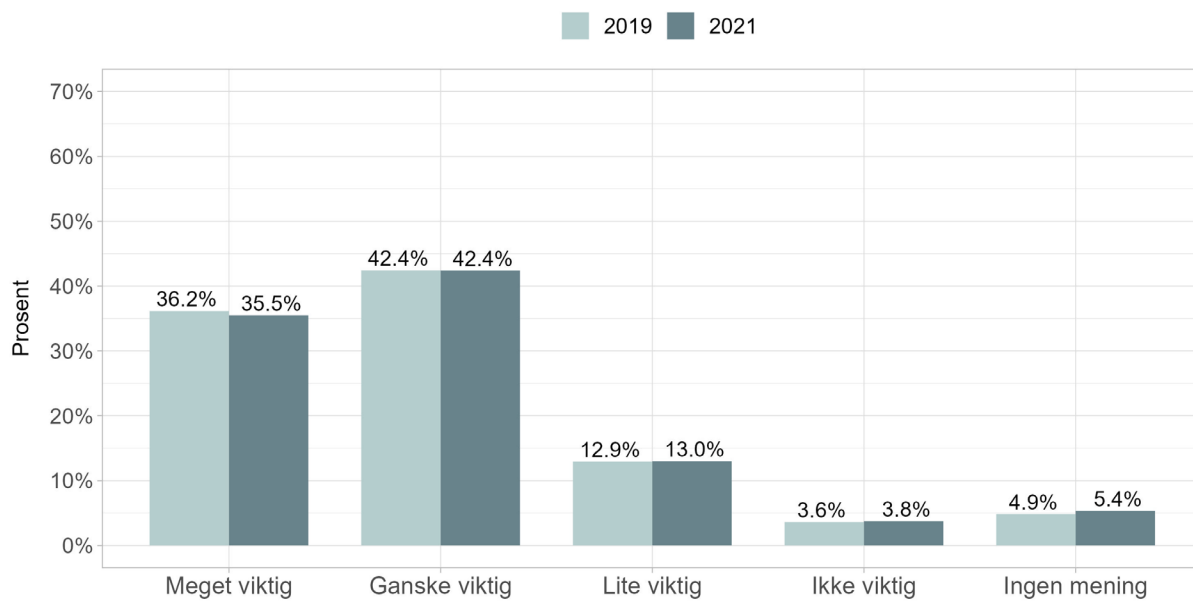
Gjennomsnittlig vurdering lå da på 3,17 den har altså minnet litt siden.

Figur 27: "Norge i rødt, hvitt og grønt" – Det å få seg et maleri av slektsgården på veggen har nok vært et uttrykk av tilhørighet til jordbrukslandskapet, her gjentatt med kamera mange år senere. Foto: Oskar Puschmann / NIBIO.

Q138: Hvor viktig er det norske jordbrukslandskapet med hensyn til...?

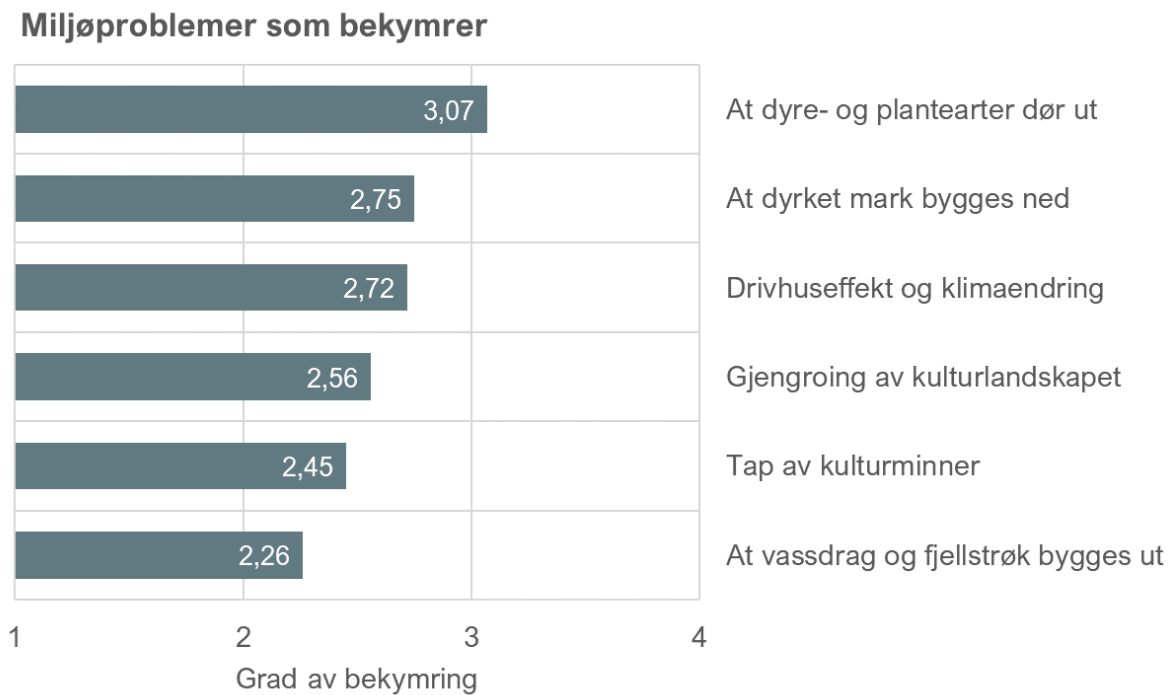
Nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet

Figur 28: Vurdering av jordbrukslandskapets betydning for nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet, totalt i 2019 og 2021, og gruppert etter kjønn, alder, bosted og bransje for 2021.

3.3 Bekymring for landskapsrelaterte miljøproblemer

Vi har analysert respondentenes svar angående seks miljøproblemer som vi anser å være relatert til landskapsendringer og dermed relevante for overvåking av jordbrukslandskapet (Norsk Monitor Q73-2021). I 2021, gjennomsnittlig bekymring er størst for at dyre- og plantearter dør ut og minst for at vassdrag og fjellstrøk bygges ut (Figur 29).

Figur 29: Gjennomsnittlig svar på spørsmål "Hvor bekymret er du for følgende miljøproblemer?" i 2021: 4 = Meget bekymret, 3 = Ganske bekymret, 2 = Litt bekymret, 1 = Ikke bekymret.

Spørsmålet om bekymring for ulike miljøproblemer har vært del av NM-undersøkelsen siden 2003 og dermed vesentlig lenger enn de to spørsmålene i kapittel 3.1 og 3.2. Derfor er det her allerede meningsfylt å se på trender over tid i form av linjediagrammer som viser gjennomsnittsverdier av svar. En høy verdi står for en høy grad av bekymring og en lav verdi for en lav grad av bekymring (jf. Tabell 3, side 7).

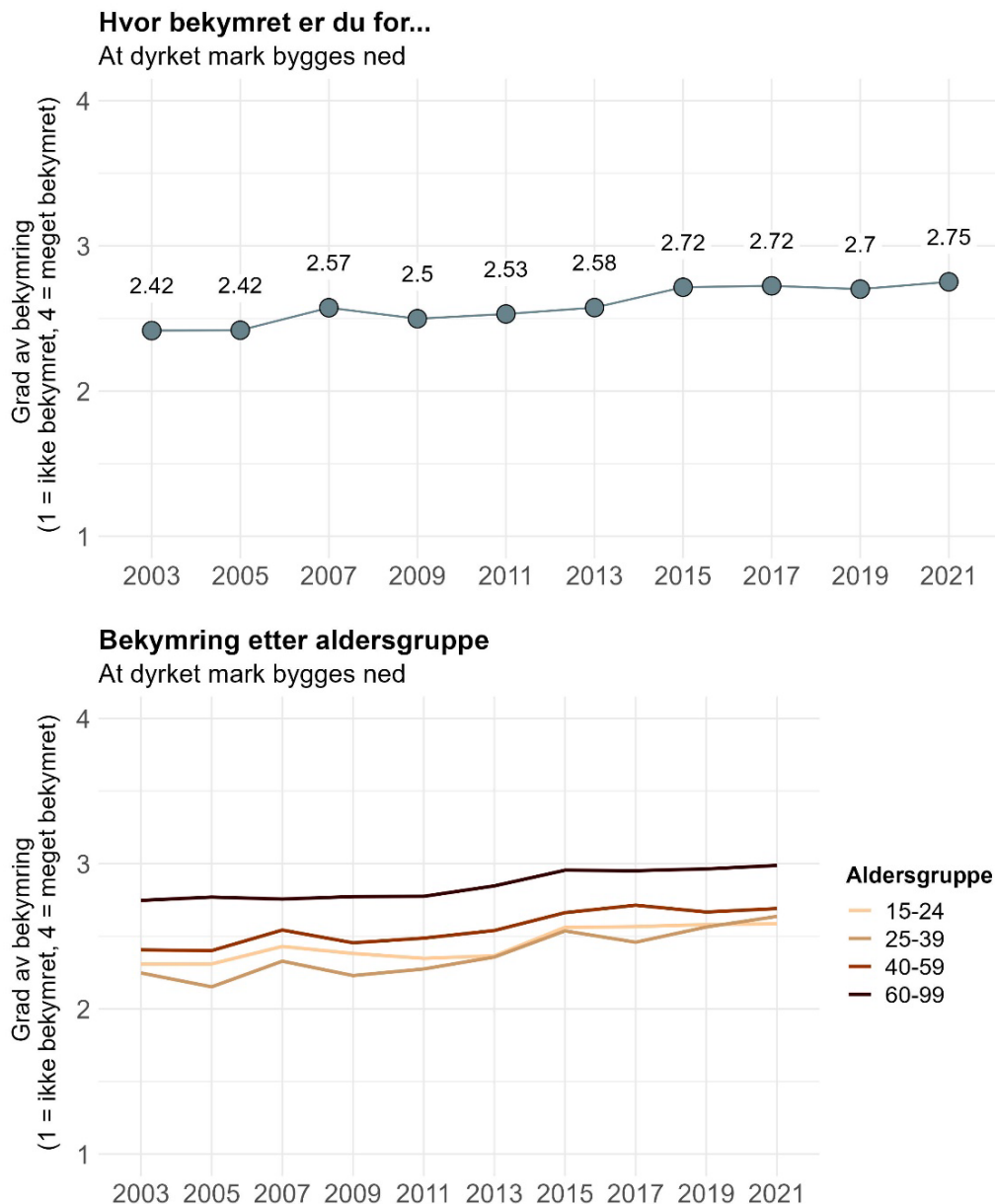
Vi ser først på problemer relatert til utbygging av landskap til annen bruk, så nedlegging av jordbruksdrift, så mulige effekter av utbygging eller nedlegging og til slutt underliggende klimatiske forhold.

3.3.1 Nedbygging av dyrket mark

Gjennomsnittet for hele perioden er 2,59 og ligger dermed mellom 'litt bekymret' og 'ganske bekymret' for at dyrket mark bygges ned. Graden av bekymring har gradvis steget fra 2,42 i 2003 til 2,75 i 2021, særlig mellom 2005 og 2007 (+0,15) og mellom 2013 og 2015 (+0,14) (Figur 30).

Personer i alder 60+ har i hele perioden vært mest bekymret for nedbygging av dyrka mark. Avstanden mellom aldersgruppene har imidlertid blitt noe mindre de senere årene.

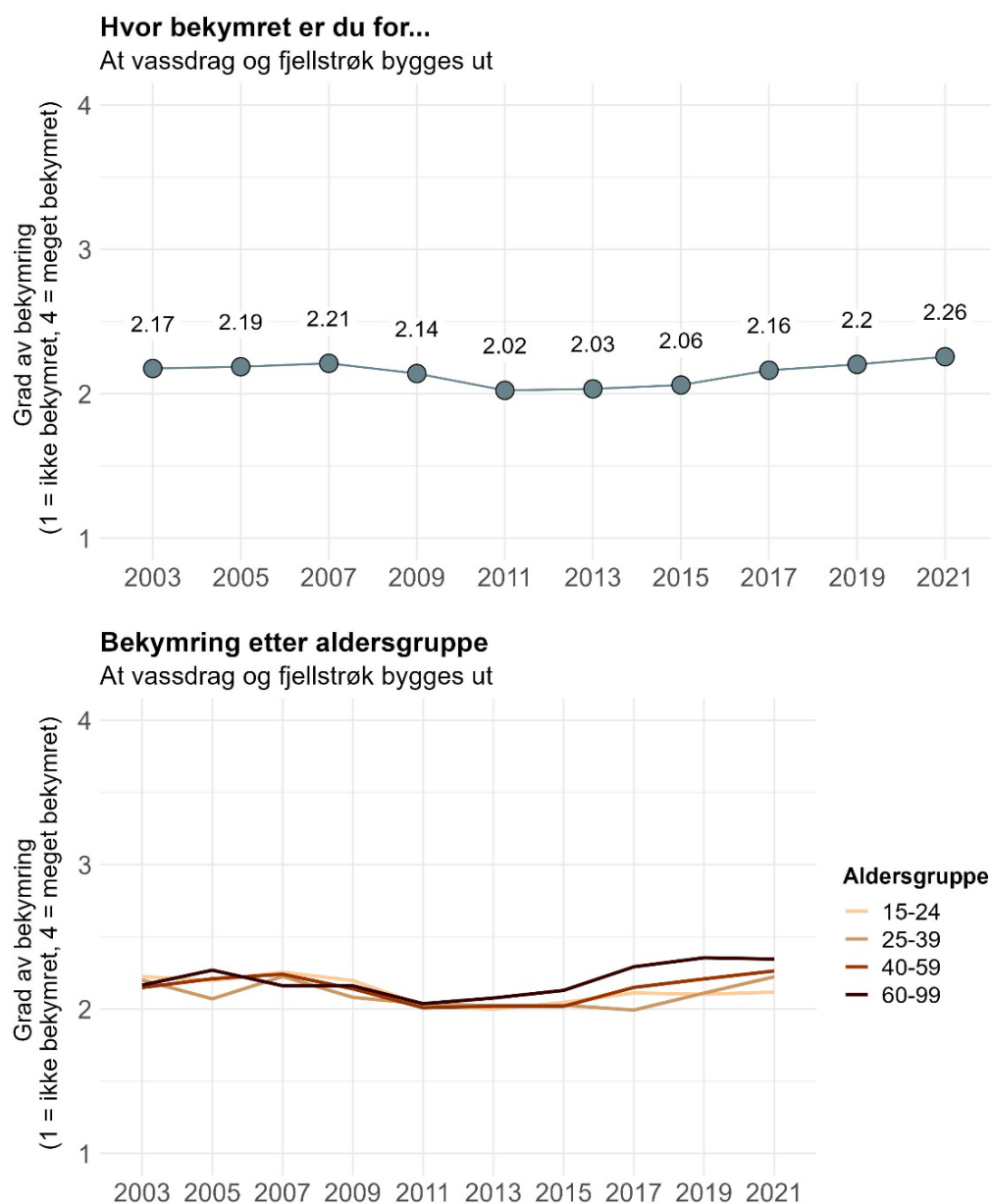

Figur 30: Bekymring for nedbygging av dyrket mark for årene 2003 til 2021, totalt i befolkningen og gruppert etter alder.

3.3.2 Utbygging av vassdrag og fjellstrøk

Sammenlignet med andre miljøproblemer er befolkningen mindre bekymret for at vassdrag og fjellstrøk bygges ut. Gjennom hele perioden 2003-2021 har den gjennomsnittlige bekymringen ligget rundt 2,14 (Figur 31). Mot 2011 gikk tallet tilbake til den laveste verdien i tidsserien på 2,02. De senere årene antyder en svak, men kontinuerlig økning opp til 2,26 i 2021.

Mellom 2003 og 2015 har det vært lite forskjell mellom aldersgruppene. Etter 2015 har bekymringen hos den eldre aldersgruppen 60+ økt noe sterkere enn hos de øvrige aldersgruppene.

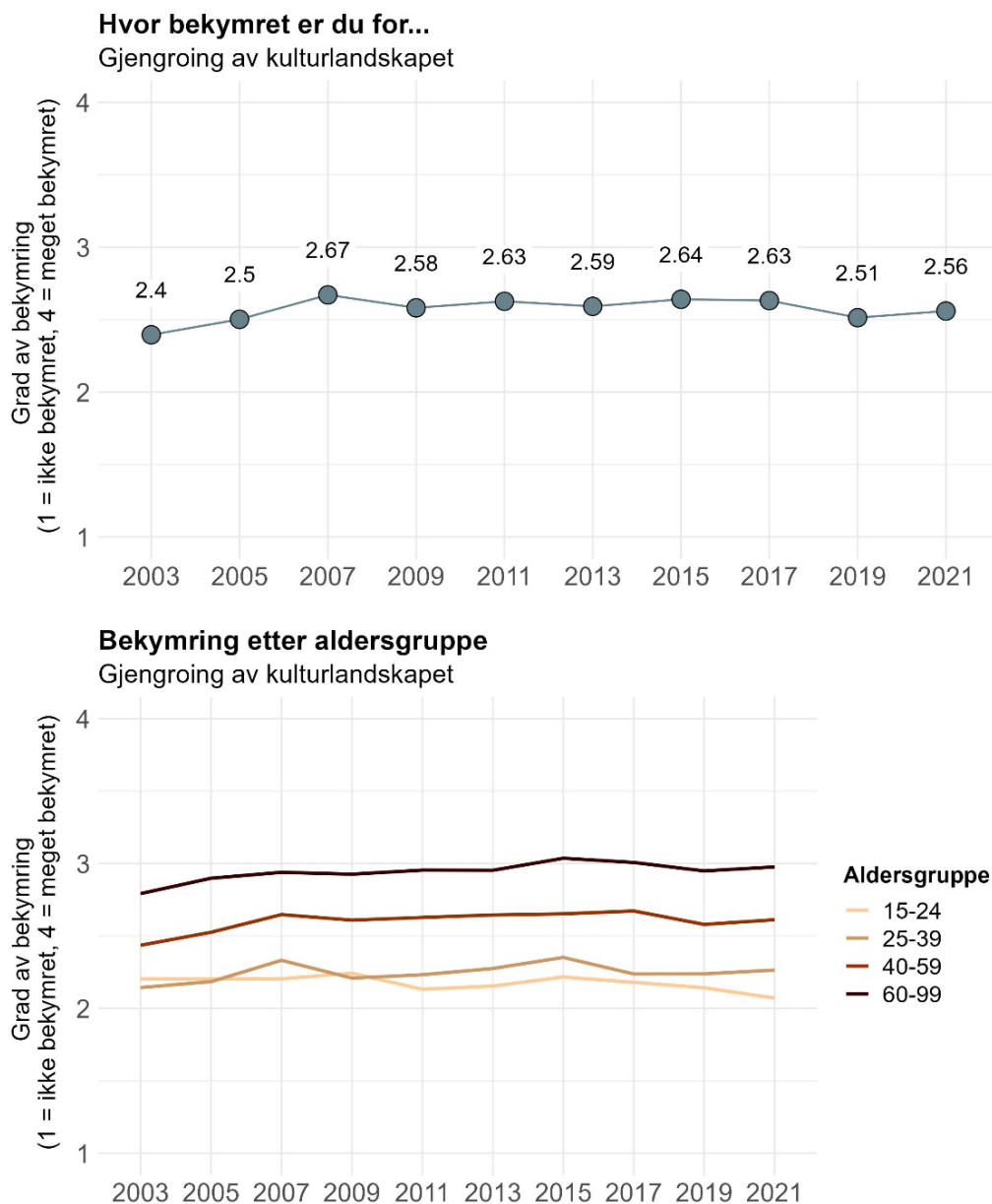

Figur 31: Bekymring for utbygging av vassdrag og fjellstrøk for årene 2003 til 2021, totalt i befolkningen og gruppert etter alder.

3.3.3 Gjengroing av kulturlandskapet

Totalt over hele perioden ligger den gjennomsnittlige graden av bekymringen for at kulturlandskapet gror igjen på 2,57. Bekymringen øker tydelig i starten av perioden fra 2,4 i 2003 til en maksverdi på 2,67 i 2007 (Figur 32). Deretter og fram til 2021 forblir verdien liggende rundt snittverdien for hele perioden.

Større forskjeller kommer frem når dataene fordeles på aldersgruppene. Befolkningen i alder 60+ ligger høyt i resultatene og svarer i gjennomsnitt mest med 'ganske bekymret'. De to yngste aldersgruppene (15-39) ligger betydelig lavere og heller mer mot 'litt bekymret'. Avstandene mellom aldersgruppene har blitt større frem mot registreringsår 2021.

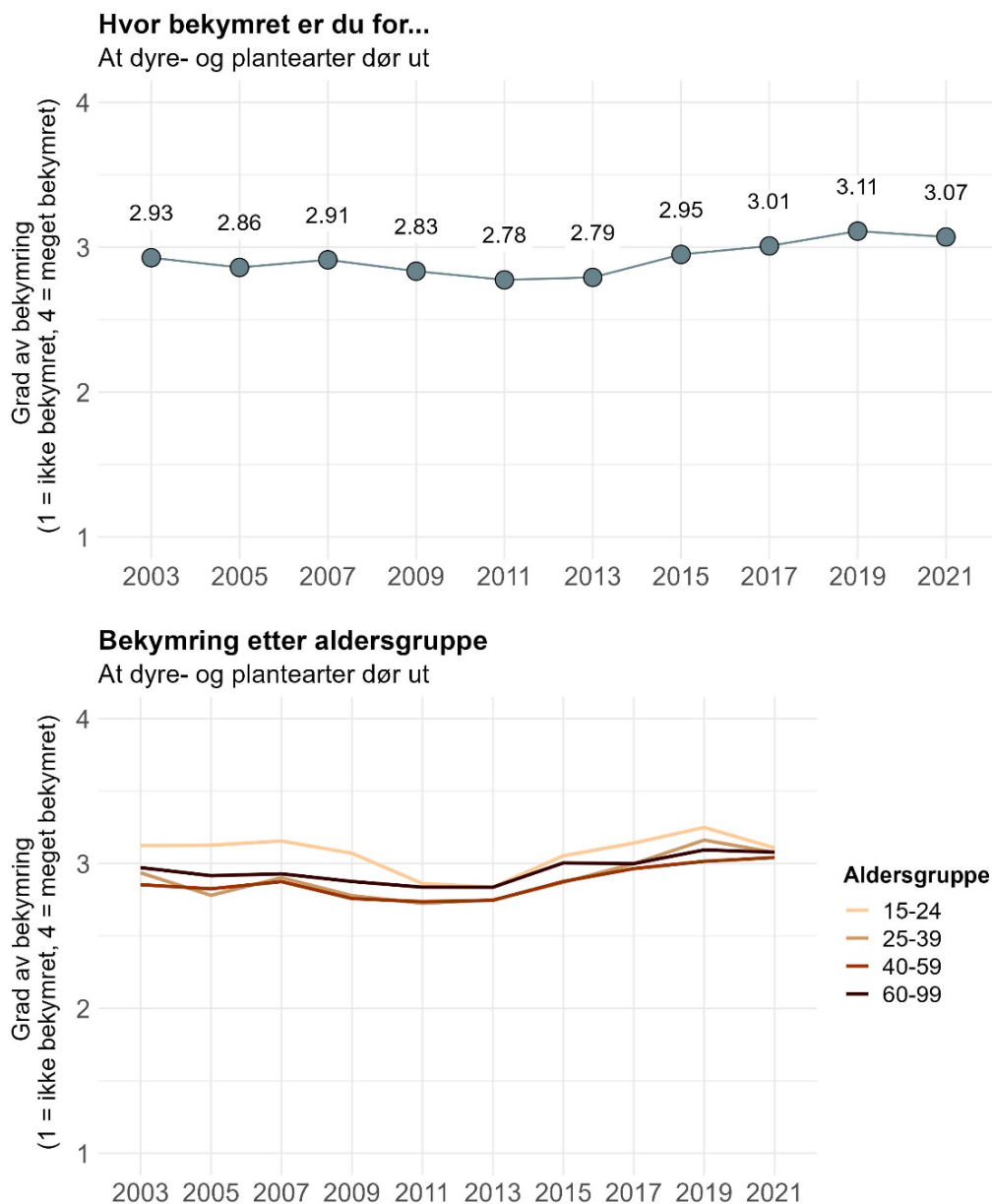

Figur 32: Bekymring for gjengroing av kulturlandskap for årene 2003 til 2021, totalt i befolkningen og gruppert etter alder.

3.3.4 Dyre- og plantearter dør ut

Blant de seks miljøproblemene vi omtaler i denne rapporten, er bekymringen for at dyre- og plantearter dør ut den største. Graden av bekymring har ligget høyt gjennom hele perioden med et gjennomsnitt på 2,92. Graden av bekymring var høy i starten av perioden, og har så hatt en nedgang til 2,78 fram mot 2011 (Figur 33). Etter 2013 har trenden snudd og bekymringen har økt gradvis, med en maksimalverdi på 3,11 i 2019. I 2021 ligger verdien fortsatt over alle år før 2019.

I motsetning til resultatene for de andre miljøproblemene er det i dette tilfelle personer under 25 år som viser seg å være mest bekymret for at dyre- og plantearter dør ut. Men avstandene mellom aldersgruppene er stort sett liten gjennom hele perioden.

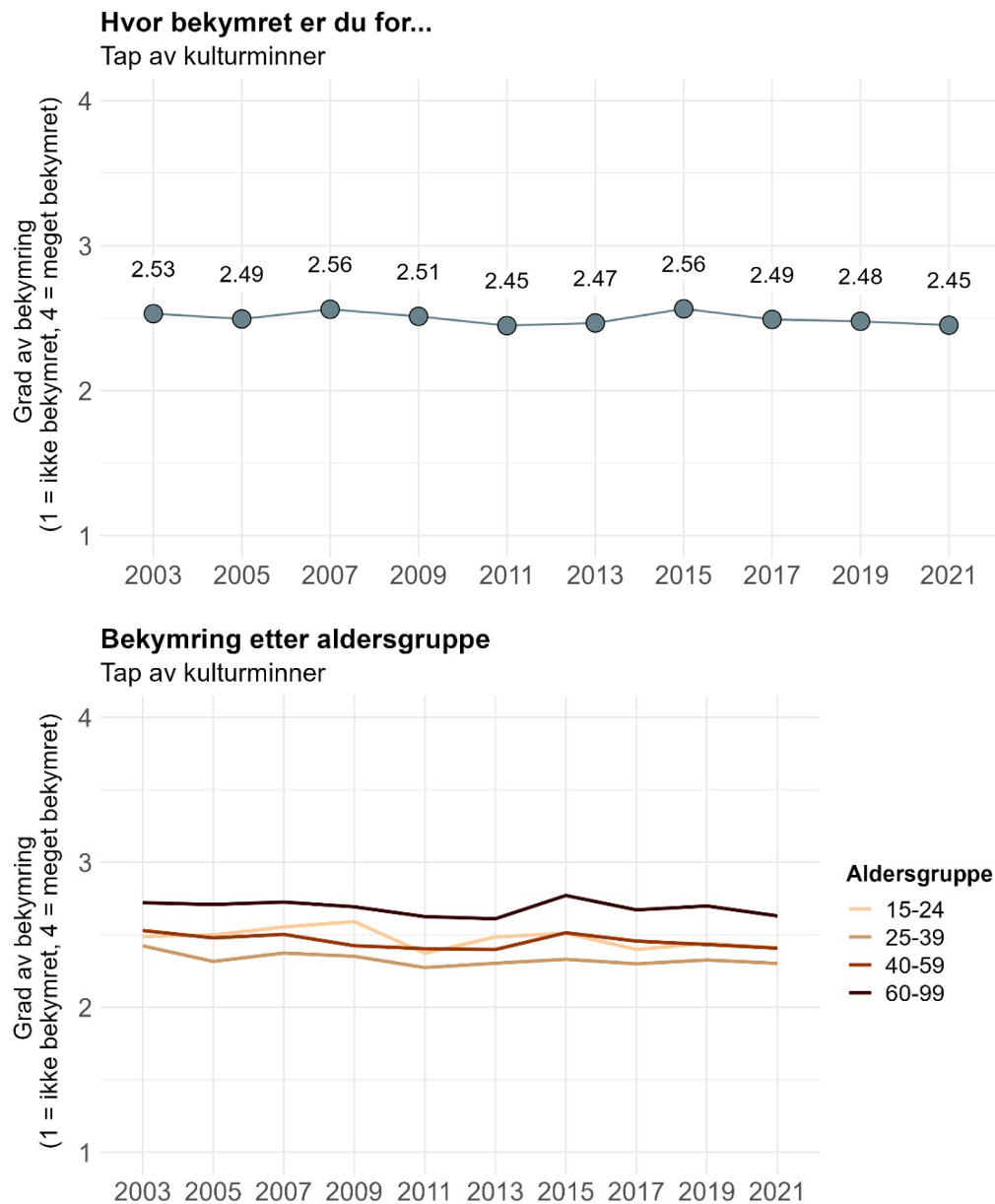
Figur 33: Bekymring for at dyre- og plantearter dør ut for årene 2003 til 2021, totalt i befolkningen og gruppert etter alder.

3.3.5 Tap av kulturminner

Graden av bekymring for tap av kulturminner ligger i gjennomsnitt på 2,5 for hele perioden og dermed nøyaktig på midten av skalaen mellom 'litt bekymret' og 'ganske bekymret'. I løpet av perioden 2003-2021 har det vært lite variasjon i denne bekymringen (Figur 34).

Personer fra 60 år oppover har vært tydelig mer bekymret enn de yngre aldersgruppene gjennom hele perioden.

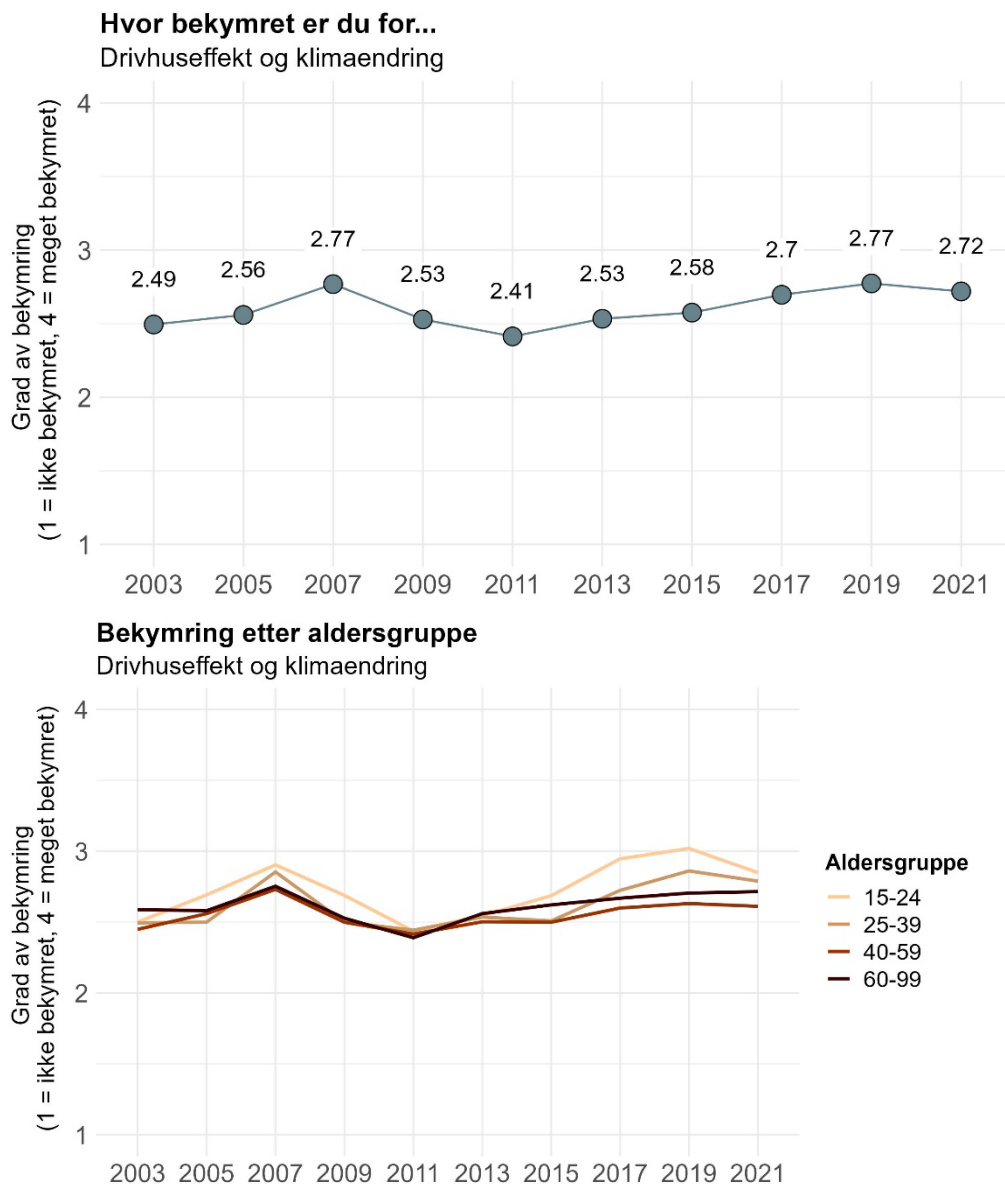

Figur 34: Bekymring for tap av kulturminner for årene 2003 til 2021, totalt i befolkningen og gruppert etter alder.

3.3.6 Drivhuseffekt og klimaendring

Drivhuseffekt og klimaendring skaper bekymring hos folk flest. Gjennomsnittlig grad av bekymring har ligget på rundt 2,6 sett over hele perioden. I løpet av perioden har det imidlertid vært tydelige svingninger. Det vises en tydelig topp i 2007, før bekymringen avtar noe og når sitt laveste punkt med 2,41 i 2011 (Figur 35). Etter det øker bekymringen igjen gradvis fram til 2021 (topp i 2019). På dette temaet er personer i de yngre aldersgruppene 15-39 år noe mer bekymret enn de eldre.

Siden 2013 har også 'Global oppvarming' vært et eget svarpunkt. I 2021 ligger bekymringen for det betydelig høyere (3,0) enn for 'drivhuseffekt og klimaendring' (2,72). Også langtidsgjennomsnittet siden 2013 (2,91) har ligget høyere enn for 'drivhuseffekt og klimaendring'. Dette kan fremstå som merkelig siden det første åpenbart er en del, eller en konsekvens, av det andre. Forskjellen kan muligens forklares ved at begrepet 'global oppvarming' har vært mer fremtredende i det offentlige ordskiftet og derved blitt mer 'felleseie'. På grunn av både den mer overordnede karakteren og dens lengre tidsserie, har vi valgt å begrense oss til 'Drivhuseffekt og klimaendring' i denne rapporten.

Figur 35: Bekymring for drivhuseffekt og klimaendring for årene 2003 til 2021, totalt i befolkningen og gruppert etter alder.

3.4 Jordbrukslandskapets egenskaper, funksjoner og miljøbekymringer i sammenheng

3.4.1 Hele befolkningen

Flere egenskaper og funksjoner av jordbrukslandskapet og grunner til bekymring for miljøet er relatert til hverandre (Tabell 4). Ved en tolkning av eventuelle sammenhenger er det imidlertid viktig å ikke bare se på rangeringen av ulike forhold sammenliknet med andre, men også de enkelte svarene som er vist i tidligere kapitler.

For eksempel mener respondentene i gjennomsnittet at det 'stemmer nokså godt' at jordbrukslandskapet i bostedskommunen er under utbyggingspress (2,86), de er 'ganske bekymret' for at dyrket mark bygges ned (2,75), samtidig som jordbrukslandskapet oppfattes som 'meget viktig' for matproduksjon (3,65). Likeså mener man at jordbrukslandskapet i bostedskommunen er 'ganske' rikt på blomster (2,68) og at ivaretagelsen av det biologiske mangfoldet er en 'ganske viktig' funksjon av jordbrukslandskapet (3,4); i tillegg er man 'ganske bekymret' for at dyre og plantearter dør ut (3,07).

Tabell 4: Landskapets egenskaper, funksjoner og grunner til bekymringer om miljøet, i rangert rekkefølge. Relaterte temaer er markert med samme farge.

Rang	Jordbrukslandskapets egenskaper i bostedskommunen	Jordbrukslandskapets funksjoner	Bekymringen for utvalgte miljøproblemer
1	 Pent	 Matproduksjon	 Dyre- og plantearter dør ut
2	 Godt egnet til rekreasjon	 Mangfold av plante- og dyreliv	 Dyrket mark bygges ned
3	 Variert	 Nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet	 Drivhuseffekt og klimaendring
4	 I en tilstand jeg er tilfreds med	 Ivaretagelse av kulturminner	 Gjengroing av kulturlandskapet
5	 Under utbyggingspress	 Rekreasjon	 Tap av kulturminner
6	 Rikt på blomster	 Reiseliv	 Vassdrag og fjellstrøk bygges ut
7	 Preget av gjengroing	–	–

Gjengroing i kulturlandskapet rangeres lavere blant de nevnte miljøproblemene, dog så vidt 'ganske' bekymringsverdig (2,56). Den relativt lave rangeringen samsvarer for så vidt godt med at bostedskommunens jordbrukslandskap oppleves i liten grad preget av gjengroing (2,38), også i forhold til andre egenskaper. Tap av kulturminner skaper enda mindre bekymring ('lite', 2,45). Viktigheten av ivaretagelse av kulturminner er også rangert lavere blant jordbrukslandskapets funksjoner, men vurderes som 'ganske viktig' (3,14). Det lokale jordbrukslandskapets egnethet til rekreasjon vurderes som 'nokså godt' (3,18), samtidig som jordbrukslandskapet generelt anses for å være 'ganske viktig' for rekreasjon (3,13). Reiseliv vurderes som en noe mindre viktige funksjon av jordbrukslandskapet sammenliknet med de andre funksjonene, men likevel som 'ganske viktig' (2,8). Tilfredsheten med det lokale landskapet rangeres 'midt på treet' i forhold til de øvrige egenskapene, og er 'nokså godt' (2,99). Jordbrukslandskapets viktighet for nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet rangeres lavere enn for matproduksjon og biologisk mangfold, men anses også som 'ganske viktig' (3,16).

Blant egenskapene til jordbrukslandskapet i bostedskommunen vurderer folk det først og fremst som 'ganske' pent (3,22). Dette bekreftes gjennom bilder folk tar når de er på tur. Krøgli m.fl. (2023) har analysert innholdet av bilder på delingsplattformen Flickr. Studien viser at jordbrukslandskapet er et populært fotomotiv, særlig i lys av at det kun dekker en liten del av landarealet i Norge.

Puschmann m.fl. (2019) viser gjennom refotografering hvor sterkt landskapets karakter kan endre seg som følge av tap av jordbruksareal gjennom for eksempel nedbygging eller gjengroing. Slike landskapsendringer påvirker folks oppfatninger.

3.4.2 Gruffeforskjeller

Et gjennomsnitt av hele befolkningen kan ofte skjule forskjeller mellom enkelte grupper. Vi har derfor også undersøkt om det foreligger signifikante forskjeller mellom ulike grupper i befolkningen i forhold til hvordan de har svart på spørsmålene. Gruffeforskjeller for alle fire variablene ble analysert for de to første spørsmålene om jordbrukslandskapets egenskaper og funksjoner. For spørsmålet om landskapsrelaterte miljøproblemer har vi foreløpig kun sett på forskjeller mellom aldersgrupper. Mens de siste kapitlene omtalte signifikante gruffeforskjeller for hvert enkelt svaralternativ, ser dette kapitlet på resultatene fra et mer overordnet perspektiv og på tvers av spørsmålene og svaralternativene.

3.4.2.1 Kjønn

Kvinner vurderer jordbrukslandskapets egenskaper generelt noe mer positivt enn menn, men forskjellene er små. Noe større er forskjellene ved vurderingen av hvor viktige jordbrukslandskapets funksjoner er. Her vurderer kvinner samtlige funksjoner som noe viktigere enn menn, med størst forskjell for mangfoldet av plante- og dyreliv.

3.4.2.2 Alder

Respondenter fra de to eldste gruppene (40 år og eldre) vurderer jordbrukslandskapets egenskaper noe mer positivt enn aldersgruppene under 40 år. De eldre opplever landskapet som noe penere, mer variert, rikere på blomster og mer egnet til rekreasjon. På den negative siden, oppfatter de eldre særlig gjengroing som et mer fremtredende problem enn de yngre. Når det gjelder utbyggingspress er forskjellene mellom aldersgruppene kun marginale og ikke signifikante.

Aldersgruppene 40+ vurderer også viktigheten av jordbrukslandskapets funksjoner generelt høyere enn de yngre aldersgruppene (15-39). Forskjellen er tydelig for alle de seks funksjonene som er inkludert i analysen.

Når det gjelder miljøproblemer er de yngre respondentene (15-39) mer bekymret for klimaendringer og tap av artsmangfold enn de eldre (40+). Dette gjelder spesielt etter år 2015, mens resultatene for 2021 antyder at avstanden mellom aldersgruppene krymper. De eldre, særlig de i aldersgruppen 60+, er mer bekymret for gjengroing, nedbygging av dyrka mark og tap av kulturminner enn de yngre.

En mulig forklaring for forskjellene mellom aldersgrupper kan være at de eldre har opplevd flere og større landskapsendringer gjennom livet enn de yngre. Det kan ha ført til en større bevissthet på endringer over tid og jordbrukslandskapets mangfoldige funksjoner.

3.4.2.3 Bosted

Resultatene for de to spørsmålene om jordbrukslandskapets egenskaper og funksjoner viser noen interessante regionale forskjeller. Særlig Nord-Norge og Vestlandet skiller seg ut fra resten av landet. Tydeligst blir dette for temaet gjengroing som oppfattes som et langt mer fremtredende fenomen i disse to landsdelene enn i resten av landet. Dette kan stå i sammenheng med at respondenter fra begge landsdelene vurderer jordbrukslandskapet som noe mindre pent og er mindre tilfreds med dets tilstand enn respondenter fra andre deler av landet. Resultater fra 3Q-overvåkingen bekrefter at det har vært en stor avgang av jordbruksareal til skog og villeng (brakklagt areal) over tid, både i Nord-

Norge (Stokstad 2021) og Vestlandet (Stokstad 2020). Dette kan sees som en følge av en omfattende nedlegging av gårdsbruk over de siste tiårene.

Det er langt mindre regionale forskjeller med hensyn til hvor viktig de ulike funksjonene til jordbrukslandskapet vurderes. Kun viktigheten for reiselivet vurderes noe lavere av respondenter fra Nord-Norge i forhold til resten av landet. Dette kan muligens forklares ved at det finnes forholdsvis lite jordbruksareal i nord og at reiselivet der har mer fokus på 'ville' fjell- og kystområder. At det ellers er få regionale forskjeller, tyder på at bevisstheten for jordbrukslandskapets funksjoner generelt er høy i hele den norske befolkningen.

3.4.2.4 Bransje

Respondentene som jobber i jord- eller skogbruket, opplever jordbrukslandskapet i sin bostedskommune noe mer positivt enn resten av befolkningen. Det er ingen overraskelse at de samme personene ser ut til å også være mer bevisste på viktigheten av jordbrukslandskapet for de ulike funksjonene.

3.4.3 Endringer over tid i lys av hendelser i samfunnet

Overvåking har som formål å dokumentere og analysere kontinuitet og endringer over tid, og skal gjøre det mulig å fange opp trender. Siden de to spørsmålene om jordbrukslandskapets egenskaper og funksjoner ble med i NM-undersøkelsen først i 2019, er det foreløpig kun spørsmålet om hvorvidt ulike miljøproblemer bekymrer folk som har en lengre tidsserie.

Felles for flere problemer er for eksempel en topp i bekymringsgraden i 2007. Deretter flater bekymringen ut eller avtar noe fram mot 2011, før det stiger igjen litt fram til 2021. Tydeligst er dette mønsteret for «drivhuseffekt og klimaendring». Bekymringstoppen i 2007 samsvarer med resultatene i en tilsvarende amerikansk undersøkelse gjennomført av markedsanalyse-selskapet Gallup (Saad 2017). Her nevnes det blant annet offentliggjøringen av dokumentarfilmen «An Inconvenient Truth» av Al Gore i mai 2006 som en mulig pådriver for økt bevissthet i befolkningen om global oppvarming og andre miljøproblemer. Al Gore var da også på besøk i Norge for å presentere filmen, samtidig som han møtte daværende miljøvernminister og statsminister. Det er derfor godt mulig at oppmerksomheten rundt temaet også har påvirket det norske folks oppfatninger. Nedgangen av bekymringsgraden i USA etter 2007 fram mot den laveste målingen i 2011 skyldes ifølge Gallup mest sannsynlig den internasjonale finanskrisen som gjorde at oppmerksomheten ble flyttet vekk fra miljøproblemene. I denne sammenhengen vil det være interessant å se om man vil kunne se en tilsvarende effekt i kommende spørreundersøkelser, dvs. at klimaproblemer, på tross av ekstreme vær-situasjoner og en fremtredende plass på den internasjonale politiske agendaen, havner i skyggen av væpnede internasjonale konflikter og økonomiske nedgangstider for mange.

Nedbygging av dyrka mark skaper nest størst bekymring hos folk blant våre svaralternativer. Helt siden spørsmålet ble tatt inn i NM-undersøkelsen i 2003 har bekymringen for nedbygging av dyrka mark økt nærmest kontinuerlig fram til 2021. Totalt over hele perioden har økningen vært større enn for de andre miljøproblemene i vår undersøkelse. Økt fokus på jordvern i politikken i begynnelsen av 2000-tallet har muligens bidratt til en økt bevissthet på temaet i befolkningen. Etter flere tiår med stor utbyggingsaktivitet, vedtok regjeringen (Bondevik II) i 2004 målet om å halvere den årlige omdisponeringen av matjord innen 2010 (Vinge 2020). I 2015 vedtok Stortinget en nasjonal jordvernstrategi som skulle begrense den årlige omdisponeringen av dyrka mark til maksimalt 4000 dekar. I jordvernstrategien Stortinget vedtok i 2023 ble grensen satt til 2000 dekar (St.prop. 121 S (2022-2023), Vedlegg 9.2.1).

Bekymringen for nedbygging av dyrket mark økte spesielt sterkt fra 2005 til 2007 og fra 2013 til 2015 (jf. kap. 3.3.1). Vi mener det er godt mulig at nettopp disse 'hoppene' gjenspeiler henholdsvis regjeringens omdisponeringsvedtak i 2004 (litt forsinket) og Stortingets behandling av jordvernstrategien, og respektive tilhørende mediedekning.

Det at Norge er ett av landene i verden med minst jordbruksareal i forhold til det totale landarealet (3,5 %, SSB 2022), kan være en del av forklaringen til bekymringen i befolkningen. At jordvern, matforsyning, forsyningsikkerhet og matberedskap har fått større oppmerksomhet, både i politikken og i samfunnet generelt, kan også ha bidratt.

4 Oppsummering

Analysene som er presentert i denne rapporten viser at:

- Mange opplever jordbrukslandskapets egenskaper i bostedskommunen som positivt.
- Jordbrukslandskapet tillegges en rekke viktige funksjoner.
- Enkelte miljøproblemer skaper bekymring over tid.
- Oppfatningen av noen av jordbrukslandskapets egenskaper, funksjoner og miljøbekymringer er relatert til hverandre.

Gruppevis analyse av befolkningens bekymringer for miljøproblemer er kun utført for variabelen alder. Tilsvarende analyser kan med fordel gjennomføres for de tre andre variablene, og forskjeller testes for signifikans. Generelt er det både behov for og gode muligheter til, å gjennomføre flere statistiske analyser basert på det omfattende datamaterialet NM-undersøkelsen leverer.

Vi har også diskutert hvorvidt utviklingen i befolkningens oppfatning av miljøproblemer muligens kan relateres til konkrete hendelser i samfunnet. Med flere ressurser vil slike historiske analyser kunne gjennomføres mer systematisk og belyse enkelte, mer detaljerte endringer over tid. På sikt vil også svarene på de to nye spørsmålene gi oss mulighet til å undersøke hvorvidt folks oppfatning av jordbrukslandskapets egenskaper lokalt og funksjoner nasjonalt endrer seg over tid.

Totalt sett ser vi et tydelig potensial til å sette samtlige presenterte NM-resultater i sammenheng med eksisterende temadata i 3Q-programmet (Tabell 5).

Tabell 5: Forslag til hvordan NM-resultater kan settes i sammenheng med etablerte data fra 3Q-programmet.

NM-svarpunkt	Etablerte 3Q-datasett
Jordbrukslandskapets egenskaper i bostedskommunen	
• Pent	Arealstruktur
• Variert	Arealstruktur, karplanter, fugler, kulturminner
• Rikt på blomster	Karplanter
• Godt egnet til rekreasjon	Tilgjengelighet
• Preget av gjengroing	Arealbruk, karplanter
• Under utbyggingspress	Arealbruk
• I en tilstand jeg er tilfreds med	Arealbruk, tilgjengelighet
Viktighet av det norske jordbrukslandskapets funksjoner	
• Matproduksjon	Arealbruk
• Rekreasjon	Tilgjengelighet
• Mangfold av plante- og dyreliv	Karplanter, fugler
• Ivaretagelse av kulturminner	Kulturminner
• Reiseliv	Tilgjengelighet
• Nasjonalt særpreg og følelse av tilhørighet	Arealstruktur, tilgjengelighet
Bekymring for landskapsrelaterte miljøproblemer	
• Nedbygging av dyrket mark	Arealbruk
• Utbygging av vassdrag og fjellstrøk	Arealbruk
• Gjengroing av kulturlandskapet	Arealstruktur, karplanter
• Dyre- og plantearter dør ut	Karplanter, fugler
• Tap av kulturminner	Kulturminner
• Drivhuseffekt og klimaendring	Arealstruktur, ev. karplanter og fugler

For eksempel er den største dokumenterte miljøbekymringen i befolkningen at biologisk mangfold går tapt (kap. 3.3). Et variert jordbrukslandskap med mange kantsoner og ulike arealtyper er viktig for artsmangfoldet (Kapfer m.fl. 2022, Pedersen & Krøgli 2017, Fjellstad m.fl. 2022). God skjøtsel av et mangfoldig kulturlandskap kan derfor være et godt tiltak for å forhindre tap av biologisk mangfold.

Ved å gjøre en slik analyse systematisk og grundig, bør vi kunne finne samsvar og motsetninger mellom jordbrukslandskapetets dokumenterte tilstand og hvordan det oppfattes i befolkningen. Det gir også grunnlag for å undersøke hvorvidt folks oppfatninger virker konsistente.

Litteraturreferanser

- Eiter, S., Fjellstad, W., Dramstad, W., Puschmann, O. & Abderhalden, B.L. 2020. *Landskap i kartlegging og analyser: En systematisk gjennomgang av begrepsbruken*. NIBIO-rapport 6 (116). NIBIO – Norsk institutt for bioøkonomi, Ås. <https://hdl.handle.net/11250/2681561>.
- Fjellstad, W., Dramstad, W. & Pedersen, C. 2022. Pollinatorer i jordbrukslandskapet. NIBIO POP 8 (5). NIBIO – Norsk institutt for bioøkonomi, Ås. <https://hdl.handle.net/11250/2981892>.
- Kapfer, J., Pedersen, C, Sickel, H., Stokstad, G& Dramstad, W. 2022. Hva er gode landskap for pollinerte insekter? NIBIO-rapport 8 (65). NIBIO – Norsk institutt for bioøkonomi, Ås. <https://hdl.handle.net/11250/2993091>.
- Krøgli, S., Lundberg, L.A. & Dramstad, W. 2023. Presence of agriculture in photos of Norwegian landscapes uploaded to Flickr. Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography 77(4). <https://doi.org/10.1080/00291951.2023.2257210>
- Pedersen, C. & Krøgli, S.O. 2017. The effect of land type diversity and spatial heterogeneity on farmland birds in Norway. Ecological Indicators 75, 155-163. <https://doi.org/10.1016/J.ECOLIND.2016.12.030>.
- Puschmann, O., Dramstad, W., Eiter, S. & Kildahl, K. 2019. Tap av jordbruksareal i Norge. En fotodokumentasjon med refleksjoner om årsaker, virkninger og tiltak. NIBIO Bok 5(7). <http://hdl.handle.net/11250/2617233>
- Puschmann, O., Hofsten, J. & Elgersma, A. 1999. Norske jordbrukslandskap – en inndeling i 10 jordbruksregioner. NIJOS-rapport 13/1999, Norsk institutt for jord- og skogkartlegging, Ås. <http://hdl.handle.net/11250/2558438>.
- Puschmann, O., Reid, S.J., Fjellstad, W., Hofsten, J. & Dramstad, W. 2004. Tilstandsbeskrivelse av norske jordbruksregioner ved bruk av statistikk. NIJOS-rapport 17/2004, Norsk institutt for jord- og skogkartlegging, Ås. <http://hdl.handle.net/11250/2558439>.
- Stokstad, G. 2020. Status og utvikling i jordbrukslandskapet på Vestlandet. NIBIO-rapport 6(121). <https://hdl.handle.net/11250/2681939>
- Stokstad, G. 2021. Status og endringer i jordbrukslandskapet i Nord-Norge. NIBIO-rapport 7(192). <https://hdl.handle.net/11250/2838865>
- Saad, L. 2017. Global Warming Concern at Three-Decade High in U.S. <https://news.gallup.com/poll/206030/global-warming-concern-three-decade-high.aspx> (oppslag 10.01.2024).
- St.prop. 121 S (2022-2023) Endringer i statsbudsjettet 2023 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2023 m.m.), Vedlegg 9.2.1 Nasjonalt jordvernmål. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-121-s-20222023/id2978618/?ch=19#ved9-2-1>
- Vinge, H. 2020. Jordvernets vilkår – mellom verdier og verdi. En empirisk studie av mening, kunnskap og makt i planlegging og politikk. Doktoravhandling ved Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU, Trondheim 2020. <http://hdl.handle.net/11250/2646248>
- Wartmann, F., Hunziker, M. & Kienast, F. 2021. Program Landschaftsbeobachtung Schweiz (LABES): Methodische und inhaltliche Weiterentwicklung 2018-2020. WSL-Berichte 103, 2021, Eidg. Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft WSL, Birmensdorf. <https://www.wsl.ch/de/landschaft/landschaftsentwicklung-und-monitoring/landschaftsbeobachtung.html>

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter.